

K R Á S A

N A Š E H O D O M O V A

ČASOPIS ČESKÉHO SVAZU OCHRÁNCŮ PŘÍRODY

JARO/LÉTO 2016

ROČNÍK XVI (58)

Království pavučinců
Přírodní klenot Ralsko

Po stopách
velkých šelem

Zvířecí
záchranka

aniž by se o to redakce snažila, většinou se v každém čísle nakupí články k nějaké problematice. Tentokrát to je právo. Rubrika Zelené paragrafy má neobvykle pět stran, legislativou se do značné míry zabývá i článek o senosečích a krátkou noticku k aktuálnímu dění si můžete přečíst též v rubrice Stalo se.

Paragrafy málokoho baví, ale když dojde na „lámání chleba“, stejně u nich každý skončí. Dobře postavený zákon může být oporou při ochraně přírody, špatný naopak komplikací, která sama přírodu ohrožuje. Proto věnuje Český svaz ochránců přírody, často v úzké spolupráci s dalšími neziskovými organizacemi, jako je Hnutí Duha, Zelený kruh, Česká společnost ornitologická či Beleco, tolik sil hlídání a připomínkování legislativy. A proto je tématu pravidelně věnován prostor i na stránkách tohoto časopisu.

Krásné léto neznepříjemňované paragrafy přeje

Honza Moravec

	SLOVO ÚVODEM	1
	CHRÁNÍME PŘÍRODU	
	KRÁLOVSTVÍ PAVUČINCŮ (J. BOROVIČKA)	2
	SENOSEČE (Z. NEZMEŠKALOVÁ)	4
	PRAŽSKÁ ZVÍŘECÍ ZÁCHRANKA (P. STÝBLO)	6
	EKOLOGICKÁ VÝCHOVA	
	(NE)TRADIČNÍ VELIKONOCE (J. JÍCHOVÁ)	7
	PALMA VŠUDE, KAM SE PODÍVÁŠ (P. STEIDLOVÁ)	8
	MALÝ ROZHOVOR S REDAKCÍ NAŠÍ PŘÍRODY	11
	KRAJINA A LIDÉ	
	BÝVALÝ VÝCVIKOVÝ PROSTOR RALSKO – PŘÍRODNÍ KLENOT SEVERNÍCH ČECH (D. ČÍP)	12
	VESNICKÁ SÍDLA A ARCHITEKTURA SEVERNÍHO KOKOŘÍNSKA A PODBEZDŽÍ (P. BUREŠ)	14
	ŽIVÁ ZAHRADA	
	KVETOUČÍ LÍPA STŘÍBRNÁ JE PROSTĚ NEODOLATELNÁ! (P. STÝBLO) ...	16
	PRO DĚTI	
	HRA NATURMASTER (J. LACINA)	17
	ROZHOVOR	
	S VÁCLAVEM SOMOLEM O ROSTLINNÝCH INVAZÍCH A O DŽBÁNU ..	18
	ZELENÉ PARAGRAFY	
	NAŘÍZENÍ EU K INVAZNÍM DRUHŮM (T. GÖRNER)	20
	ENVIRONMENTÁLNÍ PRÁVO V POHYBU (M. DAMOHORSKÝ, P. HUMLIČKOVÁ)	22
	NOVÁ PODOBA ÚČASTI VEŘEJNOSTI V PROCEDUŘE EIA (J. JELÍNKOVÁ)	23
	NAUČNÉ STEZKY	
	ZA DVĚMA STEZKAMI DO ÚDOLÍ VSETÍNSKÉ BEČVY (L. PTÁČEK)	25
	POZORUJEME PŘÍRODU	
	PO STOPÁCH VELKÝCH ŠELEM (T. KRAJČA)	26
	NAŠE ČINNOST	
	JIŽ DESÁTÝM ROKEM BLÍŽ PŘÍRODĚ (Z. KUČEROVÁ)	29
	STALO SE	30
	LISTÁRNA	
	NEKROLOGY	32

MILÍ PŘÁTELÉ,

od mého minulého úvodníku pro Krásu našeho domova, v němž jsem popisoval významné změny v oblasti práce s dětmi a mládeží v ČSOP, uplynuly již tři roky. S potěšením mohu konstatovat, že tato oblast činnosti se dobře rozvíjí.

Český svaz ochránců přírody obdržel od Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy čestný titul „NNO uznaná MŠMT pro práci s dětmi a mládeží“ na období 2016 až 2020. Osvědčení o titulu jsme společně s předsedou ČSOP Liborem Ambrozem převzali v prosinci 2015 při akci, na níž ministryně školství Kateřina Valachová zároveň oceňovala úspěšné účastníky mezinárodních kol různých olympiád a znalostních soutěží. Mezi oceněnými jsem zaznamenal i přírodovědce, které si pamatuji jako účastníky soutěží ČSOP Zlatý list a Ekologická olympiáda. Pořadatelé některých krajských kol Ekologické olympiády se rozhodli nabízet účastníkům soutěže i další aktivity a přiblížit je ke svazové činnosti. Věřím, že se tento nápad, který podporuje i výbor Sdružení mladých ochránců přírody ČSOP, povede.

Nejvýznamnější aktivitu představuje soustavná činnost s dětmi v oddílech. Ze strany Sdružení mladých ochránců přírody ČSOP se podařilo zajistit každoroční finanční podporu oddílů a probíhá také metodická pomoc. Vstupní kurz pro začínající vedoucí Voyage se již zavedl a starší členové oddílů o něj mají zájem. Úspěšně se rozeběhlo také setkávání začínajících vedoucích pod názvem Vítr do plachet. Snažím se podívat aspoň na část těchto akcí a vždy mě potěší panující příjemná atmosféra a chuť účastníků zapojit se do činnosti. V posledních letech proběhlo několik zdravotnických kurzů a letos v březnu se poprvé konal kurz hlavního vedoucího akreditovaný Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Úspěšně ho absolvovalo všech devět účastníků.

Přeji všem krásné jaro, při kterém se třeba potkáme někde v přírodě. ☺

FOTO NA OBÁLCE Patrik Sláma

Krása našeho domova
časopis Českého svazu ochránců přírody

Jaro/léto 2016 – ročník 16. (58.)

První číslo Krásy našeho domova vyšlo v roce 1904.
Po padesátileté odmlce bylo jeho vydávání obnoveno v roce 2001.

Vychází dvakrát ročně. Cena 40 Kč, **pro členy ČSOP zdarma.**
Předplatné 80 Kč za rok – objednávky přijímá redakce.

Vydavatel: © Ústřední výkonná rada ČSOP

Adresa redakce: ČSOP – redakce KND,
Michelská 5, 140 00 Praha 4-Michle
telefon: 222 516 115, 222 511 494,
e-mail: knd@csop.cz, **web:** knd.csop.cz

Redakční práce: Jan Moravec

Grafická úprava: Jana Štěpánová, studio RedGreenBlue

Korektury: Stanislava Bartošová

Redakční rada: Libor Ambrozek, Pavel Bureš,
Jakub Hromas, Jan W. Jongepier, Petra Orálková,
Pavel Pešout, Ladislav Ptáček (předseda), Bohumil Reš,
Petr Stýblo, Dalibor Zachoval, Václav Záruba, Lenka Žaitlíková

Tisk: PROTISK, s. r. o., České Budějovice

Uzávěrka tohoto čísla: 29. 4. 2016

Příspěvky do příštího čísla zasílejte na adresu redakce
do **31. 8. 2016**

Inzerce přijímá redakce.

Za pravdivost, věcnou správnost a původnost příspěvků
odpovídá autor. Redakce si vyhrazuje právo příspěvky krátit
a stylisticky upravovat. Nevyžádané rukopisy a obrazový materiál
se nevracejí. Příspěvky jsou publikovány bez nároku na honorář.

ISSN 1213-5488

evidenční číslo MK ČR: E 12567

Čestná rada ČSOP: doc. RNDr. Karel Hudec, DrSc., prof. Ing. Jan Jeník, CSc., prof. RNDr. Pavel Kindlmann, DrSc., Čestmír Klos, RNDr. Jiří Kulich, RNDr. Jan Květ, CSc.,
RNDr. Ladislav Miko, Ph.D., JUDr. Svatomír Mlčoch, prof. RNDr. Bedřich Moldan, CSc., Ing. Jiří Oliva, RNDr. František Pelc, Ing. Pavel Pešout, Bc. Stanislav Rampas,
RNDr. Jitka Seitlová, PhDr. Vladimír Špidla, Ing. Jaroslav Ungerman, CSc., Ing. František Urban

Národní přírodní památka Hadce u Želivky byla vyhlášena v roce 2011. Je tvořena několika menšími samostatnými územími nad přehradní nádrží Švihov (nesprávně Želivka) na Benešovsku, po obou stranách dálnice D1, o celkové rozloze 34 ha. Předmětem ochrany jsou přírodní společenstva hadcových borů.

TEXT JAN BOROVÍČKA

Pavučinec hercynský.

Hadec neboli serpentinit je hornina velice exotická – jde vlastně o více či méně přeměněný peridotit, tedy horninu, která tvoří zemský plášť a na povrch zemské kůry byla vyzdvižena horotvornými procesy. Vysoké koncentrace hořčíku, niklu a chromu, které jsou charakteristické pro půdy vyvinuté na hadcích, jsou nepříznivé pro růst běžných rostlin, a tak se v hadcových oblastech setkáváme se specifickou květenou (tzv. serpentinoofyty). Příkladem je drobná rostlinka kuříčka hadcová, český endemit, který je známý jen ze dvou lokalit na světě, a je tedy kriticky ohroženým druhem.

NPP Hadce u Želivky je však pozoruhodná i z mykologického hlediska, což rozpozná i běžný houbař; na lokalitě se vyskytuje nápadné množství neobvyklých druhů velkých hub. Houby sice nejsou citlivé na vysoké koncentrace kovů v substrátu, ale řada druhů preferuje či je striktně vázaná na bazické substráty. A protože v Čechách nemáme mnoho jehličnatých lesů na vápencích, mramorech, bazaltech či hadcích, každá taková lokalita zasluhuje pozornost mykologa.

Mykologický průzkum na Hadcích u Želivky

V NPP Hadce u Želivky byl v letech 2012–2015 pod záštitou ČSOP Vlašim prováděn mykologický průzkum. Výskyt hub obvykle posuzujeme na základě sběru a identifikace plodnic

Království pavučinců

a teprve po několika letech je možné získat reprezentativní data, protože řada hub nevytváří plodnice každoročně, ale jen za příznivých klimatických a meteorologických podmínek.

Celkem bylo na lokalitě zjištěno téměř 350 druhů hub, z nichž 23 je zařazeno v Červeném seznamu hub (makromycetů) České republiky. Dlužno však poznamenat, že řada dalších nalezených druhů by si umístění na seznam zasloužila a v jeho aktualizované verzi by se ocitla.

Zřejmě nejvzácnějším nálezem z lokality jsou kuřátka něžná, která u nás byla považována za vyhynulá. Jde o druh se silnou anýzovou vůní, rostoucí pod smrky na bazickém podloží. Naneštěstí se nález nepodařilo fotograficky zdokumentovat, avšak přibližně ve stejné době se tato kuřátka podařilo objevit i na hadcích v okolí Mohelna – nezmizela tedy z naší přírody docela.

Na lokalitě téměř chybí odumřelá dřevní hmota, a tak nebyl zjištěn větší počet lignikolních (na mrtvém dřevě rostoucích) druhů hub. Překvapivě však byly nalezeny dva vzácné druhy vázané na rozkládající se dřevo jehličnanů: kalichovka žlutolupenná a penízovka olivová. Ze saprotrofních druhů, tedy těch, které rozkládají odumřelou organickou hmotu, jsou dále zajímavé houby vázané na hustý mechatý podrost. Na několika místech nalezena vzácná kyjankovitá houba kuřinec šafránový a některé zajímavé závojenky z podrodu trávníčka.

Bohatší bylo spektrum vzácných druhů, které žijí v symbióze se stromy (mykorhizní houby). Na skalnatých svazích pod borovicemi byla na několika místech v mechu a jehličí nalezena vzácná holubinka růžovonohá. Na jediném místě na svahu nad přehradou byla také nalezena šřavnatka slizoprtenná, která je mykorhizním symbiontem borovic a v červeném seznamu je vedena jako kriticky ohrožený druh. Ve vlhkém mechu těsně nad hladinou přehrady byla nalezena liška žlutavá, která je nově řazena do rodu stroček. Je to vzácnější druh, který připomíná běžnou lišku nálevkovitou; ta však má na rozdíl od lišky žlutavé výrazně vyvinuté listy.

Holubinka růžovonohá.

Penízovka olivová.

Pavučince

Přestože na lokalitě byla nalezena řada pozoruhodných hub, co do počtu vzácných druhů jsou zřejmě nejzajímavější pavučince. Rod pavučinec (*Cortinarius*) představuje komplikovanou skupinu s doposud nedostatečně vyřešenou taxonomií; lepší znalosti máme zejména o podrodu pahřib (*Phlegmacium*). Tyto houby tvoří estetické, často mohutné a výrazně zbarvené plodnice, které se těší zvýšenému zájmu mykologů. Přestože jejich určování není snadné, v posledních letech vyšlo několik prací, které přinesly velké množství sekvencí DNA. Srovnání sekvencí DNA získaných z neznámých plodnic od Želivky s databází GenBank tak vedlo ve všech případech k úspěšnému určení druhu.

Celkem bylo na lokalitě zjištěno 16 druhů pahřibů, z nichž 5 je uvedeno v červeném seznamu (6 dalších by si však zařazení zřejmě zasloužilo). Na jediném místě v rezervaci byl nalezen pavučinec porfyronohý, který je nápadný fialovým povrchem třeně i dužniny po poranění a tvoří symbiózu s břízami. Všechny ostatní nalezené pahřiby jsou vázány na borovice a smrky.

Zřejmě nejkrásnější z nich je pavučinec nádherný, který byl tři roky po sobě nalezen v mladém travnatém boru podél silnice mezi Bernarticemi a Borovskem. Hojnějším druhem na lokalitě je taktéž vzácný pavučinec zlatohnědý. Tento druh je nápadný žlutavými barvami a zvláštní vůní, která připomíná banánovou slupku. Bezpochyby nejhojnějším pahřibem je však běžný pavučinec měnlivý, který za vhodných podmínek na lokalitě vytváří na mnoha místech desítky plodnic. Spolu s ním roste na mechatých místech hojně pavučinec hercynský. I když tento druh nepatří mezi pahřiby, mohutným vzrůstem a sytě fialovou barvou se jim podobá.

Podzim na Želivce

Čas pavučinců na Želivce nastává přibližně v polovině září a trvá do poloviny listopadu. V této době lze na lokalitě najít vůbec nejpestřejší složení velkých hub, včetně jedlých druhů, jako jsou bedla vysoká, hřib hnědý nebo kotrč kadeřavý.

Lze předpokládat, že mykologický průzkum v budoucnu odhalí výskyt dalších vzácných druhů a výsledky bude zajímavé porovnat s průzkumy jiných hadcových oblastí v České republice. Houby jsou nedílnou součástí naší přírody a zaslouží ochranu stejně jako rostliny a živočichové. Ať se jim tedy na hadcích u Želivky i nadále daří. ☒

Autor je biogeochemik a mykolog.
Kontakt: borovicka@gli.cas.cz

Nahoře liška žlutavá, dole kalichovka žlutolupenná.

FOTO: MARTIN TOMĚSEK

Senoseče

zvířat. Před hlukem motorů a světly i v noci jezdicích kombajnů a traktorů totiž uniknou pouze dospělá zvířata (a i ta mnohdy jen stěží). Naopak přirozená obrana mláďat před nebezpečím není únik, nýbrž strnulost a nenápadnost. Většinou ani sebevětší hluk mláďata nepřinutí zdánlivě bezpečné místo opustit. Posekání zvířat nemá z obrovského, vysokou rychlostí se pohybujícího stroje možnost ovlivnit ani samotný řidič, zalehlá zvířata pod sebou v porostu prostě nevidí. Masakr je, zdá se, nevyhnutelný. Nebo ne?

Zákonné povinnosti

Zamezit zbytečným úmrtím či zraněním zvířat mají některá pravidla zakotvená v legislativě. Řeší to zejména zákon o myslivosti (449/2001 Sb.), který v § 10 odst. 2 stanovuje, že „při obhospodařování pozemků jsou vlastníci, popřípadě nájemci pozemků povinni dbát, aby nebyla zvířata zraňována nebo usmrcována“. Dále pak zákon toto obecné ustanovení v několika bodech konkretizuje.

Jedním z nich je povinnost používat při kosení pícnin účinných plašičů zvířat a, „pokud je to možné“, provádět sklizňové práce tak, aby zvířata byla vy-

tlačována od středu sklizeného pozemku k jeho okraji (§ 10, odst. 3b zákona o myslivosti). Pravidlo sekat od středu ke kraji nebo z jedné strany na druhou, nikoli od okraje pozemku do středu, je i podmínkou mnohých zemědělských dotací.

Další povinností vlastníků, popřípadě nájemců honebních pozemků je oznámit s předstihem uživateli honitby dobu a místo provádění zemědělských prací v noční době, kosení pícnin a použití chemických přípravků na ochranu rostlin (§ 10, odst. 3a), na což navazuje § 11, stanovující naopak uživateli honitby povinnost provést po takovémto oznámení potřebná opatření k záchraně zvířat. Děje se tak prostřednictvím pravidelného procházení porostu, většinou za pomoci loveckých psů, kteří zvířata označí (upozorní na ni), ale neublíží jí. Dochází tak k plašení zvířat, kdy hlavně srnčí matky svá mláďata z frekventovaného místa odvedou. Pokud se tak nestane či myslivci naráží na další druhy zvířat, zajistí jejich přenos mimo daný porost. V takovém

Ošetření posekaného srnčete; jednoho z nemnoha, které přežilo a dostalo se do záchrané stanice.

FOTO: LUBOŠ VANĚK

FOTO: PETR SLABA

Většina zvířat ukrývající se v loukách a polích končí bohužel takto!

případě dodržují nezbytná opatření, a to: na mláďata savců nesahají holýma rukama, nýbrž používají rukavice či mláďata přenáší v trsu trávy, a mláďata odnesou mimo sekané území, avšak dostatečně blízko na to, aby matky mohly svá mláďata dohledat.

Legislativní povinnost je věc druhá. Ne vždy zemědělec skutečně plánovanou sklizeň včas oznámí (mnohdy i proto, že reaguje operativně na aktuální vývoj počasí), ne vždy myslivci vše nahlášené stihnou projít. A tragédie je na světě. Moderní velká a rychlá zemědělská technika rozseká vše, co jí přijde do cesty. Na přežití není šance. Proto se v posledních letech ani nedostávají téměř žádná při sklizni zraněná zvířata do záchraných stanic, zranění bývají fatální. Není víc srdcervoucí pohled, než na srnčí matku bezradně pískající a chodící po posekaném poli hledající své potomstvo.

Blýská se na lepší časy?

Vše by mohla změnit iniciativa lidí, kteří v loňském roce odstartovali kampaň Zachraň zvíře před sekačkou. Ve spolupráci s Českou zemědělskou univerzitou v Praze spustili webové stránky <https://senosec.czu.cz>, díky kterým by měl být v ideálním případě propojen řetězec zemědělec – myslivec – dobrovolník. Proces záchrany zvířat by pak měl být asi takovýto:

Registrovaný zemědělec do systému včas nahlásí termín a místo seče, načež příslušné registrované myslivce sdružení i dobrovolníci z dané lo-

kalitě o tomto obdrží zprávu. Myslivci pak vlastními silami nebo za pomoci proškolených dobrovolníků, které prostřednictvím systému osloví, zajistí procházení porostu. Registrovaná veřejnost může hrát velkou úlohu i v případě, pokud jedna ze složek zemědělec/myslivec v daném procesu selže; veřejnost pak může o záměru sečení či zahájení sečení sama informovat, případně vyhánění zajistit.

Zásadní věc v celém procesu, co se veřejnosti týče, je však ono slovíčko „proškolená“. Pokud dobrovolníci neví co a jak, mohou napáchat obrovské škody ať už nesmyslným procházením porostů, ve kterých seč probíhat nemá (ničení porostu, rušení zvířat), tak při samotném procházení a zacházení s nalezenými mláďaty. Cílem přenášení totiž je, aby mláďata byla přemístěna tak, aby si je matky našly a mohly o ně dále pečovat. Bohužel po zahájení kampaně

Při péči o zahrady přijdou k úrazu mnohdy i plazi, jako tato zmije.

FOTO: ZOO OHRADA

v loňském roce některé záchrané stanice zaregistrovaly nárůst příjmů či telefonátů od nálezců mláďat, převážně srnčat a zajíčků, kteří vyžadovali převzetí zvířat do péče stanic, a připisují to právě medializované kampani. Je tedy nezbytné, aby v souvislosti s kampaní byly podávány jasné instrukce a do záchran se tak nepouštěli neproškolení lidé.

V letošním roce je k této kampani připravováno i spuštění aplikace pro „chytré“ telefony. Aplikace by měla být ještě operativnějším prostředkem pro předávání informací a zajištění ochrany zvířat v porostech.

Další potenciální možností, která by mohla být obrovským skokem kupředu, je používání dronů s termokamerami. Létající stroje jsou v dnešní době čím dál dostupnější, a pokud by se jejich používání v době senoseče podařilo opravdu do ochrany zvířat prosadit, ke zbytečným úmrtím už by nemuselo docházet.

Nejen zemědělci!

Zvířata však nejsou ohrožena jen na loukách a polích. Do záchraných stanic se ročně dostanou desítky zvířat zraněných při sekání strunovými a dalšími zahradními sekačkami používanými v dnešní době téměř každým majitelem nemovitosti. Nejčastějšími pacienty jsou ježci, kterých jen v loňském roce bylo s tímto zraněním přijato do stanic zhruba třicet. Není výjimkou, že pracovníci stanic přijímají také posekané užovky či ještěrky. Tady se nelze příliš vmlouvat na velkou rychlou techniku, stačí jen trocha obezřetnosti a hlavně rozumu. Udržovaný anglický trávník je sice trendy, avšak tento „zelený beton“ nemá s přírodou nic společného. Proč se nezamyslet nad tím, zda ve své zahradě nemohou mít domov také ježci, žáby, ještěrky či užovky... a vytvořit si tak Živou zahradu?

Všechno záleží na lidech, kde je snaha, tam jsou vidět i výsledky.

Autorka je koordinátorkou Národní sítě záchraných stanic. Kontakt: zdenka.nezmeskalova@csop.cz

TEXT ZDENKA NEZMEŠKALOVÁ

V tomto článku se zaměříme konkrétně na ohrožení volně žijících živočichů při obhospodařování pozemků. Pomineme-li používání chemických prostředků v kulturách (zaplať pánbůh, že DDT a karbofuran už patří jen na seznam zakázaných látek), problémem je především samotné užívání zemědělské techniky.

Srnoseč

Největší konflikt nastává v období sklizně, převážně senosečí. Luční porost skýtá ideální prostředí pro skrytý život mnoha savců a ptáků, kteří v něm v domnění bezpečného úkrytu odchovávají svá mláďata. V pár hektarech luk mají domov desítky zajíčků, srnčat, kuřat bažantů a koroptví i vzácných chřástalů. V obilí se pak ukrývají divočáci nebo chránění motáci. Přijede-li na pole či louku moderní žací stroj, dokáže za pár hodin proměnit široké lány doslova v pohřebiště výše jmenovaných

Pražská zvířecí záchranka

FOTO: PATRIK SLÁMA

Svého času Pražská zvířecí záchranka plnila v Praze a okolí nezastupitelnou roli při záchraně handicapovaných divokých zvířat. Zajišťovala totiž komunikaci s nálezci zvířat i rychlou odbornou pomoc potřebným živočichům. Dnes je tu tak trochu navíc. Nepočítá s ní ani Národní síť záchranných stanic ani městská koncepce záchrany handicapovaných živočichů.

TEXT PETR N. STÝBLO

Přesto Pražská zvířecí záchranka vykonává obrovské množství užitečné práce. Teprve čas ukáže, zda její vznik byl krokem vedle nebo skokem dopředu...

Devatero řemesel...

Záchranné stanice Národní sítě působí na území celé České republiky. Ve svěřeném území provozují pro nálezce zvířat telefonické poradenství, v nutných případech zajišťují odchyt handicapovaných zvířat či jejich převzetí od nálezců, transport k veterinárnímu ošetření nebo rovnou do svých zařízení. Tam pak samozřejmě musí zvládnout veškerou péči nutnou k přežití živočicha a jeho následnému úspěšnému vypuštění zpět do přírody. Nad rámec těchto povinností pak řada stanic Národní sítě provádí záchranné

transfery bezprostředně ohrožených živočichů a samozřejmě i ekologickou výchovu, osvětu a vzdělávání. To je dohromady obrovský objem činností, které by si, aby mohly být prováděny efektivně, měly vyžádat hned několik specialistů. Skutečností je, že až na pár výjimek ve stanicích všechny tyto aktivity provádějí stále tíživí lidé. Hlavním, ale ne jediným důvodem, proč tomu tak je, je nedostatek financí.

Model záchrany handicapovaných zvířat s oddělením komunikace s nálezci zvířat a zajišťování příjmů zvířat od veterinární a následné péče o handicapované živočichy v záchranných stanicích není přitom nijak nový. Ve Velké Británii ho úspěšně provozuje nevládní organizace Royal Society for Prevention of Cruelty to Animals (RSPCA) už téměř 200 let. Jejich vyškolení lidé sedí 24 hodin denně na telefonu, uniformovaní inspektoři vyjíždějí pro zvířata, specialisté v záchranných stanicích se pak o ně starají. Jiní specialisté mají na starosti výchovné působení a v neposlední řadě i pro shánění financí jsou vyčleněni lidé, kteří to umějí. Podobný model funguje třeba v Barceloně, ale i v dalších velkoměstech.

Osm let, tři tisíce pacientů – a co dál?

V Praze se Český svaz ochránců přírody pokoušel prosadit trochu podobný model záchrany zvířat. Jeho cílem bylo nezatežovat specialisty ze stanic, kteří „to umějí se zvířaty“, desítkami každodenních telefonátů od nálezců zvířat či třeba jen zájemců o zvířata a stovkami minut strávenými v pražských dopravních zácpách při výjezdech pro zvířata

a jejich dalších transportech. Proto ČSOP v roce 2009 s podporou pražského magistrátu zřídil Pražskou zvířecí záchranku. Bylo to v době, kdy se pražská záchranná stanice ocitla v krizové situaci a kdy bylo více než nezbytné dobře komunikovat s veřejností a zajišťovat záchrany nalezených zvířat v nouzi. Tehdy se také projevila soudržnost Národní sítě – sousední stanice v Kladně, Pátku, Rokycanech a Vlašimi se o potřebná zvířata z velké části podělily. Dva vyškolení pracovníci zvířecí záchranky 7 dní v týdnu, 16 hodin denně drželi pohotovost, vyřizovali telefonáty a zajišťovali transport zvířat do spolupracujících stanic či předtím ještě k veterináři.

Bohužel, jak už to tak u nás bývá, pražský magistrát krátce poté, co vznik Pražské zvířecí záchranky více méně inicioval a z velké části i financoval, s příchodem nových politiků najednou otočil a vymyslel model nový, ve kterém má komunikaci s veřejností a příjem zvířat zajišťovat pražská městská policie. Odborníky obklopené nadšenými dobrovolníky tak vystřídali přetíženi a našťvaní laici v uniformách. Výsledkem bylo neodborné poradenství a zmnožení úplně zbytečných příjmů zvířat. Kdyby policista na telefonu či policista po příjezdu na místo byl schopný poznat, že zvířeti nic není, nedošlo by k zbytečnému odchytu a převozu zdravého zvířete do stanice. Staly se, bohužel, i opačné případy, kdy policista po příjezdu seznal, že ležící labuti sražené o trolejové vedení nic není a shodil ji před zraky veřejnosti z mostu rovnou do Vltavy... V Praze našťastí Lesy hlavního města Prahy budují novou záchrannou stanici, rozšiřují svůj autopark i počty pracovníků. Doufejme, že časem přesvědčí i pražské politiky, že je nesmysl, aby první kontakt se zvířetem zajišťovala Městská policie.

Pražská zvířecí záchranka nezanikla. Vzhledem k ukončení podpory ze stra-

ny magistrátu musela ale omezit svoje kapacity na jediného pracovníka s běžnou osmihodinovou pracovní dobou (a téměř pořád zapnutým poradenským telefonem). Pomáhá zvířatům a jejich nálezcům na území hlavního města i části okresu Praha-západ. Jen v loňském roce vyjela záchranka pro 509 živočichů a v roce 2016 již brzo přijme svého třítisícího pacienta. Finančně ji podporují některé městské části či okolní obce, ale především drobní dárci – ti pokryjí asi polovinu nejnmutnějších nákladů. Na zbytek si vydělává ekovýchovou či službami pro ČSOP (což se samozřejmě děje na úkor vlastní záchrany zvířat). Záchranka dnes, přesto, že stále plní významnou roli v záchraně pražských a „okolopražských“ zvířat, horko těžko přežívá. Navíc, její zásahové vozidlo rychle dosluhuje. Není divu, po sedmi letech pražského provozu. Situace, kdy se zničehonic zastavil na přeplněném Pražském okruhu a bylo třeba najednou zkoordinovat jak odtah vozidla, tak rychlý transport srnky se zlomenou nohou, kterou převážel, se už prostě nesmí opakovat. Proto se nyní poohlíží po penězích na nový automobil.

Více o činnosti Pražské zvířecí záchranky se lze dočíst na webu praha.zachranazvirat.cz či Facebooku. Mimochodem, narazíte zde téměř on-line na příběhy jejich zvířecích pacientů, což v tomto oboru není moc obvyklé a bylo by hodné následování. Komunikace s nálezci zvířat, práce s dárci – i v těchto oborech Pražská zvířecí záchranka vyšlapala cestičky, které by pro mnohé záchranné stanice byly hodné následování. Ať už se za pár roků bude či nebude její vozidlo protlačovat pražskými dopravními kolapsy, rozhodně za sebou Pražská zvířecí záchranka zanechá spoustu užitečné práce pro přírodu. ☺

Autor je ředitelem kanceláře ÚVR ČSOP.
Kontakt: petr.styblo@csop.cz

FOTO: PATRIK SLÁMA

FOTO: DAVID OUBRATA

(Ne)tradiční Velikonoce

FOTO: ONDŘEJ ZEMAN

S oddílem vyrážíme na výpravu pravidelně každý měsíc. Kromě klasických víkendových výprav jezdíme i na vícedenní akce během delších prázdnin – na velikonoční, letní a podzimní tábor. Každý má svá specifika a velikonoční tábor je pro nás již tradičně jeskyňářský.

Za poslední roky jsme navštívili např. jeskyni Na Turoidlu, Mladečské a Javoříčské jeskyně, jeskyně Moravského krasu (mj. Holštejnskou jeskyni, propadání Bílé vody), několikrát jsme byli i na Slovensku (Krasnohorská jeskyně, Jeskyně mrtvých netopýrů apod.). Možná si říkáte, v čem je to tak speciální, vždyť na prohlídku jeskyně se může vydat každý, kdo má zájem. Návštěvy jeskyní ale u nás většinou nejsou obyčejné. Náš hlavní vedoucí je jeskyňář, který sám prováděl v Bozkovských jeskyních a má mezi jeskyňáři řadu kamarádů. My se proto většinou dostaneme i mimo chodníčky vyhrazené pro běžné návštěvníky. S blembou (jeskyňářskou

přilbou), baterkami a v zamaza(tel)ném oblečení se v doprovodu místních ochotných jeskyňářů plazíme či procházíme místy, kam normální návštěvník přístup nemá. V jeskyních mohou čekat různé „nástrahy“ v podobě úzkých průlezů, lávek nad vodou, lanových mostů i žebříků. Není neobvyklé ani setkání s netopýry či vrápenci. Po návštěvě jeskyně je zřejmé, proč se hodí zamazatelné oblečení. Pro leckteré dítě (ale i dospělého) je taková netradiční návštěva jeskyně zážitek na dlouhou dobu. Ne vždy se dá jednoduše prolézt, někdy se zdá neuvěřitelné, kudy je nezbytné se protáhnout, jak se přetočit... Ale pak odměna v podobě „nově objevené“ jeskyně, pohled na jeskynní výzdobu z úplně jiné strany než

FOTO: ONDŘEJ ZEMAN

z návštěvníckého chodníčku, určitě stojí za to. I když máme Velikonoce jeskyňářské, tak netrávíme veškerý čas pouze zalezlí v jeskyních. Samozřejmostí jsou výlety do okolí, hry venku i vevnitř a v pondělí (většinou) dojde i na pomlázku... ☺

Jana Jíchová, 01/30 ZO ČSOP Troja, MOP Pterodactylus

Palma všude, kam se podíváš

FOTO: BRĚNĚK MICHALĚK

Palmový olej je momentálně nepoužívanějším produktem rostlinné výroby. Plantáže palem pohlcují obrovské plochy deštných pralesů a jsou původcem jedné z největších ekologických katastrof moderní doby. Že vy palmový olej nepoužíváte? A jste si tím jistí?

Doma ve spíži máte jen slunečnicový, řepkový, popřípadě olivový. No skvělé, bohužel to ale vůbec neznamená, že ten palmový nekonzumujete. Tento olej se totiž skrývá v dobré třetině až polovině všech potravinářských výrobků (a nejen zde). No, a čemu to vadí?

Kde se bere?

Palmový a palmojádrový olej se získává z plodů a jader rostliny jménem olejnice guinejská neboli palma olejná. Původně pochází ze západní Afriky. Momentálně probíhá největší boom pěstování v Indonésii a Malajsii, ale obrovské plantáže se objevují i ve střední Africe a Jižní Americe.

A proč potřebujeme do našich výrobků olej z druhé strany planety? Je levný a má slušné technologické vlastnosti pro průmyslovou výrobu potravin. Zůstává tuhý při pokojové teplotě. Dlouho vydrží – nežlukne a nekazí se. A nakonec má vysokou teplotu přepalování, je tedy vhodný pro smažení a fritování. Jeho cena je však vykoupena obrovskou likvidací životního prostředí, hubením rostlinných a živočišných druhů, nezdědkou poškozováním lidského zdraví i lidských práv a životů.

Plantáž palmy olejné.

FOTO: PĚTR ŠRÁMEK

TEXT PETRA STEIDLOVÁ

Kde všude se používá?

Palmový olej má velmi široké spektrum užití. Hojně se používá v potravinářském průmyslu ve sladkých a slaných pochutinách – čokoládách, sušenkách, slaných chipsech, zmrzlinách a různých polevách. Je také v instantních polévkách, bujónech, pomazánkách a pečivu. Samozřejmě jsou margaríny a tuky na smažení. Dalším odvětvím jsou kosmetické výrobky, např. šampony, mýdla, zubní pasty, prací prášky nebo rtěnky, a také svíčky či farmaceutické produkty, kde se stal pomocnou složkou některých léčiv nebo doplňků výživy. Ani naši domácí mazlíčci na tom nemusí být o moc lépe. Palmový olej může být i v konzervách a granulích. A stejně tak bývá velmi často i součástí krmiv pro hospodářská zvířata – zejména slepice a hovězí dobytek. Patrně i pro vepře, kteří jsou ale většinou vykrmováni hlavně sójovými pokrutinami, kvůli kterým jsou pro změnu ničeny pralesy v Jižní Americe.

Odvětvím, které má na celosvětovou spotřebu palmového oleje zásadní vliv, se stala také výroba agropaliv. V rámci povinného přimíchávání rostlinné složky se dostává palmový olej i do našich tuzemských naftových motorů a bohužel asi v nezanedbatelné míře. Z celkové spotřeby palmového oleje v EU je zhruba polovina využita právě jako agropalivo, ostatní končí v potravinách, kosmetice, krmivech atd.

A co naše zdraví?

Pár slov pro ty, kteří sledují trendy zdravé výživy a záleží jim na tom, co jí. Ač se jedná o tuk rostlinný, jeho složení v podstatě odpovídá tukům živočišným (máslo, sádlo) a zejména palmojádrový olej nemá zrovna příznivý poměr „zdravých“ a „nezdravých“ mastných kyselin. Řada odborných studií naznačuje, že právě tento nevhodný poměr kyselin zvyšuje riziko obezity a kardiovaskulárních onemocnění. Přílišná konzumace palmového oleje tedy rozhodně našemu zdraví neprospívá. Daleko vhodnější a zdravější jsou naše místní či alespoň evropské oleje – zejména řepkový, ale i slunečnicový. Popřípadě i lněný, konopný či olivový – ty se však hodí hlavně do studené kuchyně.

FOTO: PĚTR ŠRÁMEK

Palmový olej a životní prostředí

Nejzávažnějším problémem je to, že se plantáže pěstují na místech původních deštných pralesů. Ty jsou vykáceny a vypáleny a na jejich místě jsou zasazeny nekonečné řady palem. Bonusem pro pachatele je i zisk z prodaného dřeva. Každou hodinu zmizí plocha o velikosti cca 300 fotbalových hřišť. Vinou toho přicházíme o obrovské přírodní bohatství, o plíce naší planety. Vypalováním se uvolňuje obrovské množství skleníkových plynů vázaných nejen ve dřevě, ale i v tropickém druhu rašeliny. Původní pralesní ekosystém zadržoval vodu a plnil protierozní funkci. Všechny tyto negativní změny přispívají ke globální změně klimatu. Aktuální rozloha palmových plantáží jen v jihovýchodní Asii je odhadována na téměř dvojnásobek rozlohy České republiky.

Postupné odlesňování hor v Laosu není způsobeno jen pěstováním palmy olejné, ale i dalších plodin, např. kaučuku.

Kvůli likvidaci pralesů přichází o domov tisíce druhů rostlin a živočichů. Vlajkovým druhem boje proti palmovému oleji se stal orangutan. Pokud tito charizmatičtí lidoopi vůbec přežijí kácení a vypalování lesů, okusují mladé palmy a jejich výhonky. Pracovníci plantáží je proto krutě pronásledují, zabíjejí, pohřbívají za živa, upalují a usekávají jim končetiny.

Nejen zvířata však přicházejí o své prostředí. Místní lidé využívají prales jako zdroj plodů, zvěře či ryb. Velmi často jsou jim násilím zabráněny i pozemky, na nichž si sami pěstují řadu plodin, čímž přicházejí o podstatnou část obživy. Palmové korporace pak většinou nenabízejí „pracovní místa“ místním lidem, ale přistěhovalcům, kteří za těžkou a zdraví nebezpečnou práci dostanou jen pár korun. Někteří místní se sice také pustili do pěstování palmy, ale obchod jim nevynáší tolik, kolik očekávali, a jsou pod tlakem velkých korporací, které s nimi zacházejí podle své potřeby.

Palma je rostlina značně choulostivá a na plantážích se využívá nemálo pesticidů a anorganických hnojiv. Pro svůj růst spotřebuje také obrovské množství vody – jedna rostlina denně asi 15 litrů. Většina splachů z plantáží pak putuje do místních řek i moří. Ze znečištěných řek i mořského pobřeží mizí život a místní přicházejí o další zdroje obživy. Navíc vodu z řek používají ke všemu – i k mytí a pití. Jedy se tak dostávají i do jejich těl a způsobují svědivé vyrážky a ekzémy. Další smutnou kapitolou je dusivý nažloutlý dým z týdny hořících pralesů, který zahluje i velká města a je původcem různých respiračních potíží, nezdědkou i úmrtí místních obyvatel.

Můžeme se setkat s názorem, že palmový olej je vlastně velmi šetrný, protože palmy dosahují velkých výnosů (8x více než slunečnice a 6x více než řepka), a tak vypěstování určité-

FOTO: PĚTR ŠRÁMEK

FOTO: PĚTR ŠRÁMEK

Vypálený prales, místo pro budoucí plantáž (Barma).

ho množství oleje zabere daleko menší plochu. To je ale jen část pravdy. Palmy totiž žijí jen 30 let; začínají plodit až ve věku 5–7 let, maxima dosahují v 15 letech a od 25 let již odumírají. Přitom natolik vyčerpají půdní zásobu živin, že pozemek snese často jen jednu generaci palm (u kvalitních půd dvě, výjimečně tři). Poté zbude na místě bývalé plantáže naprosto degradované společenstvo a po několika letech se zde objeví neúživná travnatá buš s nepůvodními druhy rostlin, která je těžko srovnatelná s původním rozmanitým deštným pralesem. Snad po stovkách až tisících let se zde prales opět objeví, ale kdo ví...? S postupným dožíváním plantáží tedy bude potřeba – i v případě, že by se spotřeba palmového oleje nezvyšovala – zábor další a další půdy.

Co se u nás děje

V ČR se pod hlavičkou Koalice proti palmovému oleji zformovala různorodá skupina nevládních organizací, biologů, lékařů, zoologických i botanických zahrad, ale třeba i umělců, kteří se společnými silami snaží problém vyřešit. Mezi členy této koalice je i Český svaz ochránců přírody a celá řada jeho základních organizací. Za dosavadní velký úspěch můžeme považovat výrazné proniknutí palmové problematiky do povědomí lidí. Ještě před třemi lety většina našich spoluobčanů netušila, co to vlastně ten palmový olej je. Dnes se mu dle průzkumu zpracovaného pro Český rozhlas vyhýbá až každý třetí obyvatel našeho státu.

Díky tlaku spotřebitelů začal vzápětí reagovat trh. Zejména domácí výrobci jsou (na rozdíl od nadnárodních korporací) schopni úspěšně nahrazovat palmový olej jinými tuky. Tam, kde je to možné, např. pečivo, majonézy či mléčné výrobky, používají místní oleje, zejména řepkový či slunečnicový. U technologicky náročnější výroby lze použít tuk kokosový, bambucké a kakaové máslo anebo jejich kombinace.

Popřípadě lze použít palmový olej certifikovaný (např. certifikát RSPO nebo novější POIG), který by měl být získáván z udržitelných plantáží. Certifikace zohledňuje hospodářské, sociální a environmentální dopady pěstování. Cíle a pravidla certifikací však nejsou nastaveny zcela jednoznačně a pokud-

hává i adekvátní kontrola. V tuto chvíli tedy bohužel certifikace 100% nezaručuje, že daný palmový olej je skutečně z udržitelných plantáží, a jaké podmínky byly při jeho pěstování (ne)dodrženy. Proto je stále nejlepším řešením se palmovému oleji zcela vyhnout.

Členové Koalice proti palmovému oleji nyní zaměřují pozornost na zmiňovaná agropaliva a krmiva. Dalším plánem je například certifikace zařízení, která na palmovém oleji nesmaží, respektive výrobky obsahující tento tuk vůbec neprodávají.

Bojkot palmového oleje není záležitostí pouze ČR, problém je celosvětový, a tak i ostatní státy k tomuto zaujímají své postoje. Aktivitu proti ničení deštných pralesů kvůli palmovým plantážím vyvíjejí například Francie (aktuálně schválila daň na palmový olej z necertifikovaných plantáží) nebo Austrálie. A protože úroveň kampaně v ČR je na vysoké úrovni, snažíme se teď domácí „antipalmářskou koalici“ překlomit v koalici celosvětovou.

Co může udělat každý z nás?

Je to velmi jednoduché. Stačí si občas přečíst v obchodě etiketu a pro příští nákup už víte, které výrobky palmový olej (ne)obsahují. Od 13. prosince 2014 situaci velmi usnadňuje Nařízení EU, které stanovuje povinnost uvádět přesný druh použitého rostlinného oleje. Pokud jste zastánci zdravé výživy, podporujte místní farmářské produkty anebo si potraviny pěstujte a připravujte sami. Pak problém s palmovým olejem skoro nemusíte řešit.

U drogistických výrobků je to zatím bohužel o dost komplikovanější. Zhoubný olej se skrývá pod vícero názvy, jejich seznam sice naleznete např. na www.StopPalmovemuOleji.cz, ale i tak nemusíme vždy jeho přítomnost ve výrobku odhalit. Také s agropalivy je to složitější. Dnes už víme, že dosavadní generace agropaliv jsou cestou do pekel dlážděnou dobrými úmysly, a to včetně řepky olejky. Krom omezení cestování autem je zatím nejšetrnější variantou motorové přepravy pohon na LPG nebo zemní plyn (CNG). Jako ochránci přírody se jinak sami dostáváme do nemilé pasti, kdy orchidejové louky nebo třeba pacienty záchranných stanic zachraňujeme díky palmovému oleji. Každopádně v tomto případě o to víc platí, že musíme začít každý sám u sebe. Pak s klidným svědomím můžeme o problému informovat naše známé a přátele.

Pokud chcete udělat ještě víc, můžete napsat jednotlivým firmám, které stále palmový olej používají, a sdělit jim, že s tím nesouhlasíte! Každý hlas je velmi důležitý, vždyť celé hnutí proti palmovému oleji rozhybali jednotlivci. Můžete se také stát dobrovolníkem Koalice proti palmovému oleji a pomáhat s dalšími aktivitami, ať už jsou to agropaliva, krmiva či podpora vzniku celosvětové koalice.

Každé úterý ve 20 hodin se můžete přidat ke společné modlitbě za pralesy. Text modlitby naleznete na www.StopPalmovemuOleji.cz.

Klíč k řešení tohoto problému však není pouze v zastavení „palmové vlny“, ale v celkovém přístupu k našim životům. Měli bychom si uvědomovat dopady našeho chování a naší spotřeby. Je důležité, abychom si vážili našeho domova, našeho okolí a naší planety Země. ☘

*Autorka je předsedkyní ČSOP Morava, členkou Koalice proti palmovému oleji.
Kontakt: petra.steidlova@gmail.com*

Pro většinu čtenářů Krásy našeho domova jistě není tajemstvím, že Český svaz ochránců přírody kromě vydávání vlastního časopisu udržuje dlouhodobě úzké partnerské vztahy ještě s dalším periodikem; časopisem Naše příroda. Položili jsme jeho šéfredaktorce Evě Dokoupilové několik otázek.

Pokud vím, vydavatelem časopisu je neziskovka přímo k tomuto účelu zřízená. Jak vlastně myšlenka na vydávání tohoto časopisu vznikla a proč pod neziskovým subjektem?

Jsme parta lidí, kteří mají k přírodě blízko, ať už svým původně vystudovaným oborem, nebo „jen“ amatérsky. V dnešním globalizovaném světě lidé sice často vědí, jaké tvory by mohli potkat v amazonském pralesu, čím se živí žirafy a podobně, ale vědomosti o životě v nejbližším okolí už tak bohaté nejsou. Je třeba více osvěty. Proto vznikl nápad na takovýto časopis. A neziskovka proto, že to má být projekt neziskový s financováním ze tří zdrojů – prodej časopisu, sponzoři, respektive inzerce, a dotace. Ty dotace tedy zatím jaksi nevyšly, ale nevzdáváme se...

Český svaz ochránců přírody vydával v 80. letech časopis Naší přírodou. Je podobnost jména vašeho časopisu s tímto jeho předchůdcem náhodná, nebo se hlásí k jeho odkazu?

Ano, časopis Naší přírodou byl inspirací. Ale NAŠE příroda především proto, že jsme chtěli trochu přispět ke vzdělanosti právě v oblasti ochrany přírody a prostředí, ve kterém žijeme.

Co čtenář v Naší přírodě najde a co tam naopak určitě nenajde?

Jak už jsem říkala, Naše příroda je zaměřená především na prostředí bezprostředně kolem nás. Jsou v ní tedy články o přírodě Česka, Slovenska a nejbližšího okolí. Tematický záběr je velmi široký a rozmanitý, konců taková příroda je. Články jsou o různých zajímavostech z naší fauny a flóry, o atraktivních místech střední Evropy vhodných pro výlety, ale i o těch, kam se člověk snadno nedostane, avšak jsou domovem pro spous-

Malý rozhovor s redakcí Naší přírody

FOTO: ARCHIV NAŠE PŘÍRODA

notami a vhodnými typy managementů o tato cenná území budou výzvou pro odbornou, ale i laickou veřejnost. Výsledek předčil naše očekávání! Účast více než dvou set posluchačů byla výborná, od počátku nechyběla podpora a příjemná spolupráce s partnery, přednášejícími, zahraničními hosty... Zkrátka, moc rádi bychom to zopakovali a doufáme, že se nám podaří obdobné setkání uspořádat i letos. Již není tajemstvím, že se tentokrát chceme zabývat úlohou vody v krajině. Povodně nebo sucho... Kdy je vody moc a kdy málo? Jakou roli hraje krajina a jakou člověk? Tůň, mokřady, rašeliniště, rybníky, potoky a řeky... proč je revitalizovat a chránit? Mnoho a mnoho otázek, o kterých by se dalo debatovat týdně. Spousta odpovědí byla již několikrát řečena, jsme si toho vědomi, ale téma je to nevyčerpatelné a máme chuť se ho zhostit zase trochu jinak. Ale pozor! S vojenskými prostory se neplánujeme nadlouho loučit.

Plánujete do budoucna ještě nějaké další novinky?

Víte, myšlenky máme všelijaké, ale reálně budeme rádi, když udržíme obsah a úroveň časopisu v takové kvalitě, aby nám nepoklesl počet čtenářů. Cítíme potřebu nepolevit, pozitivní ohlasy jsou pro nás stálým impulsem, že k té tolik důležité osvětě o naší přírodě malým dílem přispíváme. Ale co si budeme nahlávat, dnešní doba nahrává elektronickým médiím, a tak může být otázkou krátké doby, jaký dostane Naše příroda směr. Tímto nechceme naše příznivce strašit, rozhodně se neplánujeme tištěného časopisu vzdát. Chceme však reagovat pružně a hledat cesty, jak více propojit náš časopis s on-line médií, a to nejen vlastními. Rádi podporujeme přímou činnost v ochraně přírody a víme, že spolupráce s veřejností hraje nezbytnou roli. Vytvořit co největší komunitu přátel naší přírody je náš cíl. ☘

tu dalších tvorů. Určitě tu čtenář nenajde články např. o slonech, velrybách či australských pavoucích, nenajde tu ani polemiky o extrémních ekologických aktivitách. Nepublikujeme články přebírané, všechny příspěvky jsou původní, od našich věrných spolupracovníků. Stejně tak fotografie, které jsou pro podobný časopis velmi důležité – nevyužíváme fotobanky, ale spolupracujeme přímo s profesionálními i amatérskými fotografi.

V loňském roce rozšířila Naše příroda své aktivity z vydávání časopisu i na pořádání odborné konference. Co vás k tomuto kroku vedlo, jak jste spokojeni a budete v pořádání obdobných konferencí pokračovat?

Myšlenka pořádání vlastní odborné konference se v naší redakci nezrodila „ráz naráz“, pohrávali jsme si s ní posledních pár let. Pro první konferenci jsme nakonec zvolili téma „Péče o bývalé vojenské prostory“. Cítili jsme, že diskuze nad přírodními hod-

Bývalý výcvikový prostor Ralsko – přírodní klenot severních Čech

Na první pohled se jedná o území hlubokých, většinou borových lesů. Ty jsou sice vesměs nevalného přírodovědného významu, tvořené borovými monokulturami, ale v údolí města Bělá pod Bezdězem se nalézají i borové porosty, které se podle posledních výzkumů zdají být kontinuálním lesem, a jde údajně o jedny z nejpřirozenějších lesních porostů v rámci celé střední Evropy.

Modrásek černoskvřinný.

Bezenné bezlesí? Právě naopak...

To, oč v bývalém vojenském výcvikovém prostoru Ralsko běží z ochrannářského hlediska především, jsou však bezlesé plochy. Bohužel, částečně spontánně, mnohdy však i záměrně byla celá řada těchto cenných ploch v nedávné minulosti zalesněna. I tak se zde zatím ještě zachovaly stovky hektarů otevřených stanovišť, které však až na malé výjimky i nadále pohlcuje postupující sukcese. Ať už jde o šíření dřevin (nečastěji borovice, smrky, místy břízy) či expanzní druhy rostlin; krom hlavního problému většiny vojenských cvičišť v ČR, kterým je třtina křovištní, se zde jedná poněkud netradičně ještě o janovec metlatý.

TEXT DAVID ČÍP

Vojenský prostor Ralsko na Českolipsku byl podobně jako nepříliš vzdálený vojenský prostor Milovice-Mladá poznamenán okupačními vojsky Varšavské smlouvy. Z této doby se zde zachovala celá řada kontaminací (zejména ropnými produkty) i množství nevybuchlé munice, kterou zdejší obyvatelé dodnes nacházejí na všech možných i zdánlivě nemožných místech. Navzdory tomu však tento prostor v minulosti představoval a alespoň částečně stále ještě představuje přírodovědně mimořádně hodnotné prostředí.

Menší část území byla sice zahrnuta do ptačí oblasti Českolipsko – Dokeské pískovce a mokřady a roku 2014 též do rozšířené CHKO Kokořínsko – Máchův kraj, z hlediska praktického managementu však po této unikátní lokalitě přes dvacet let ochrannářský pes téměř neštěkl, takže po odchodu okupační armády ji čím dál intenzivněji začala vlcovat stejnorodá sukcesní tapeta.

Vrchbělá – důvod k mírnému optimismu?

Ačkoli to na Ralsko máme z Jaroměře přes 130 km, význam území a jeho aktuální stav nás nenechaly klidnými, a tak jednu z nejcennějších lokalit bývalého vojenského prostoru – bývalou tankovou střelnici Vrchbělá – převzal do správy náš Velkojaroměřský pozemkový spolek. A to díky laskavé-

Hořec křížatý.

mu svolení Vojenských lesů a statků, ale hlavně díky příkladné spolupráci s městem Bělá pod Bezdězem, které nám nejen vyšlo vstříc, ale k našemu příjemnému překvapení dokonce samo začalo aktivně odstraňovat vzrostlé nálety borovic a zajišťovat kosení nejcennějších ploch na několika hektarech; tedy věc v ČR od lesníků vskutku nevídaná!

Díky tomu se lokalitu podařilo v posledních letech z nemalé části vyrvat ze spárů sukcese. Zachráněna tak byla několik stovek kusů čítající populace vratičky měsíční či více než stokusová populace vstavače kukačky, která

FOTO: DAVID ČÍP

bohužel v posledních letech začíná dost trpět vyrýváním hlíz divokými prasaty. Krom toho se zde nalézají i porosty prhy arniky, kociánku dvou-domého, paličkovce šedavého nebo nahoprutky písečné. Lokalita má mimořádný význam také ze zoologického hlediska – jedná se patrně o nejbohatší českou lokalitu kriticky ohroženého modrásky černoskvřinného, k dalším vzácným druhům denních motýlů zde patří např. modrásek lesní, ohniváček modrolesklý či hnědásek kostkovaný, z významnějších nočních druhů pak např. přástevník angreštový, jestřábníkový a snad ještě stále i několik let nezvěstný přástevník fialkový. Zároveň se jedná o lokalitu, kde byl na Českolipsku poprvé zjištěn výskyt vlka, tradiční hnízdiště lelka a skřivana lesního a nepravidelné zimoviště kalouse pustovky. Vzácnější druhy živočichů doplňuje užovka hladká a nechybějí ani kriticky ohrožení korýši – listonozi a žábroužky.

Aktuálně si na celé území v naší správě (rozloha bezlesých ploch Vrchbělské střelnice je přes 150 ha) činí záslusk kolegové z nevládní organizace Česká krajina, kteří by sem rádi, podobně jako v Milovicích, umístili stádo divokých koní. Tento projekt vítáme, zejména pokud by se podařilo umístit koně nejen do prostoru vlastní bývalé střelnice, ale i do navazujících lesů Vrchbělské rokle, která bývala po odchodu Rudé armády rovněž mimo-

řádě biologicky bohatá – vyskytoval se zde např. i smil písečný, dnes už bohužel nezvěstný. Ačkoli se vývoj na této lokalitě začal konečně posunovat pozitivním směrem, zajistit celou plochu jen s pomocí křovinořezů, sekaček a motorových pil není fyzicky ani ekonomicky reálné, zatímco pro velké herbivory by to byla celkem hračka, tím spíše, když jejich efekt působení na vegetaci nedokážeme ani sebelepší péčí nahradit uměle.

Díky tomu, že Vrchbělá je dnes součástí CHKO Kokořínsko – Máchův kraj, neměla by se snad již opakovat situace, kdy okrajová část lokality byla zasažena dosti pochybným a kontroverzním projektem výstavby sportovně-zábavního centra (dodnes nezprovozněného), kde pod tzv. sáňkařskými kopci zanikla mj. poslední česká populace vymírajícího modrásky komonicového, porosty hořce křížatého a další vzácnosti.

Problém: tankodrom Kuřívody

Pozitivní vývoj posledních let na Vrchbělě je bohužel spíše výjimkou potvrzující pravidlo, celá řada dalších lokalit na svoji ochranu, respektive spíše záchranu stále smutně čeká. Asi nejohroženější lokalitou je bývalý tankodrom Kuřívody, který přechází v další obří bezlesý komplex obory Židlov.

Zatímco v Židlově se snad blýská na lepší časy, zejména pokud by i zde vyšel plán na umístění divokých koní, kteří by zde měli doplnit již vysazené stádo zubrů, tankodrom v Kuřívoděch je na tom podstatně hůře. Před pár lety se jej sice podařilo částečně zachránit před plánem na zbudování největší fotovoltaické elektrárny v ČR (i tak část, které se zabránit nepodařilo, patří k největším u nás), ale vlastník pozemku s námi prozatím odmítá veškerou komunikaci. A státní ochrana přírody nemá na údržbu tohoto území, ležícího již mimo CHKO a ptačí oblast, prostředky a patrně zatím ani příliš zájmu se této ploše jakkoli věnovat.

Království vlčích vřesovišť

O něco lepší situace by snad mohla být v případě unikátního, přes 13 km dlouhého bezlesého koridoru s poetickým názvem Království vlčích vřesovišť. Kromě toho, že propojuje většinu bezlesých ploch bývalého vojenského prostoru, představuje spolu s nava-

zujícími hradčanským letištěm jedno z posledních míst v ČR, kde přežívá kriticky ohrožený modrásek obecný. Jedná se i o místo výskytu vzácných kapradin vratičky měsíční a vratičky heřmánkolisté či kriticky ohrožené bobovité rostliny ptačí nohy maličké.

Zde jsme získali první souhlasy vlastníků a o další se snažíme. Bohužel jsme zatím narazili na nepochopení ze strany MŽP, které se utápí v byrokratických obstrukcích a vyžaduje „výjimku“ na kosení třtiny na ploše, kde rozvodné závody běžně frézují vše, co jim přijde do cesty.

Vratička měsíční.

Zapomenutý kraj

Navzdory tomu, že bezlesé plochy bývalého výcvikového prostoru Ralsko jsou vskutku unikátní, doposud jim byla věnována jen pramalá pozornost ze strany ochrany přírody. Hlavní důvod patrně tkví v tom, že zde doposud chybí nadšenci, kteří by byli schopní i ochotní se tomuto tématu věnovat. Naše organizace se sice snaží alespoň trochu tuto činnost suplovat a dokonce podnítila i vznik ČSOP Podještědí, která si vzala aktivní ochranu cenných bezlesých ploch na Českolipsku za svůj cíl, ale i zde nám místní nadšenci zoufale chybí. Uvítáme proto kohokoli odkudkoli, komu osud zdejší přírody není lhostejný a chtěl by pomoci se záchranou alespoň těch nejcennějších ploch. Byla by vážně škoda tyto stále ještě mimořádně hodnotné lokality nechat bez povšimnutí zaniknout. ☺

Autor je šéfem Velkojaroměřského pozemkového spolku.

Kontakt: coracias@seznam.cz

FOTO: PAVEL BUREŠ

Vesnická sídla a architektura

Přímo v oblasti bývalého vojenského výcvikového prostoru Ralsko se mnoho z lidové architektury nezachovalo. Jinak je však CHKO Kokořínsko – Máchův kraj, co se vesnických sídel a architektury týče, oblastí bezmála unikátní a nesmírně bohatou.

TEXT PAVEL BUREŠ

Kokořínsko s Podbezdězím je geomorfologicky členitá a hustě zalesněná oblast na pomezí Libereckého a Středočeského kraje. Jedná se o území mimořádně zajímavé z hlediska kulturně historického i přírodně krajinářského. Geologicky je formováno pozdně druhohorními usazeninami, tzv. kvádrovými pískovci, vytvářejícími hluboká strmá údolí a četná skalní města, s častými nápadně vystupujícími vypreparovanými vulkanickými čedičovými nebo znělcovými sukami, dominujícími celému kraji (např. Malý a Velký Bezděz, Ronov, Vlhošť, Provodínské kameny, Nedvězí aj.).

Vzhledem k nepřístupnému terénu, kladoucímu navíc vyšší nároky na zemědělské využití, byl tento region kompaktněji osídlen až poměrně pozdě. Trvalá sídla jsou zde sporadicky zakládána během tzv. vnitřní kolonizace ve století 11.–12., ale teprve kolonizační vlna 13.–14. století dala vzniknout převážně většině zdejších vesnic i městeček. Koncem 13. století se oblast dostává do rukou významného panského rodu Ronovců, jehož osudy pak až do 15. století zůstávají spjaty s tímto krajem. Zajímavý je také demografický vývoj této oblasti. Až do třicetileté války bylo původní obyvatelstvo slovanské, ale v důsledku válečných událostí tohoto vleklého a ničivého konfliktu jeho počet poklesl až o polovinu. Noví osadníci, přicházející po polovině 17. století, byli téměř výhradně Němci (zejména z blízkého Saska) a území tak bylo vyjma jihovýchodní okrajové části postupně germanizováno, stává

se součástí tzv. vnitřních Sudet. Další zásadní změnu přinesl prakticky kompletní odsun osob německé národnosti po 2. světové válce a příchod novoosídlenců z vnitrozemí Čech, ze Slovenska i repatriantů z Balkánu a Ukrajiny.

Unikátně zachovalá krajina

Kokořínsko s Podbezdězím zůstalo prakticky až dodnes unikátně zachovalou harmonickou kulturní zemědělskou krajinou s výrazným podílem přírodní složky, bez větších městských center, jen minimálně poznamenanou industrializací a navazující rozvinutou dopravní infrastrukturou. Proto se zde také dochovala, i přes nepřehlédnutelné ztráty v průběhu 2. poloviny 20. století, nebývalá koncentrace původní tradiční venkovské zástavby, jejíž jedinečnost je násobena úzkým sepětím s okolní krajinou. K tomu jistě přispěla od konce 50. let i sílící vlna zájmu o rekreační využití po poválečném odsunu opuštěných vesnických staveb (fenomén tzv. chalupářství).

Typickou a převažující půdorysnou sídelní formou oblasti jsou v průběhu 13.–14. století zakladané řadové, v menším měřítku návesní kolonizační vsi se záhumencovou plužinou, zpravidla však se složitější dispozicí ovlivněnou a přizpůsobenou členitému skalnatému reliéfu. Tuto základní strukturu osídlení doplnily v následujících

FOTO: PAVEL BUREŠ

stoletích drobné pasekářské osady často nepravidelného půdorysu, vznikající v nevýhodných polohách, například na temeni skalních plošin.

Lidový dům Podbezdězí

Svůj osobitý vzhled získal zdejší lidový dům v průběhu 18. a 19. století. Z tohoto časového úseku také pochází naproti většina zachovalých původních staveb. Jejich podobu ovlivnilo vzájemné působení několika výrazných oblastí lidového stavitelství v sousedních regionech – na severozápadě dům s hrázdě-

FOTO: PAVEL BUREŠ

severního Kokořínska a Podbezdězí

ným patrem z Litoměřicka a Poohří, na severu podstávkový dům Českolipska a Lužických hor a na severovýchodě patrový roubený dům Pojizeří. Významným faktorem formujícím tvářnost zdejší lidové architektury bylo nepochybně také chmelařství, specifický druh hospodářské činnosti, doložený v regionu už od pozdního středověku a vrcholící konjunkturou právě v období 18. a 19. století, jež přinesla do tohoto kraje nebývalou prosperitu. Důsledkem byla postupná a téměř kompletní přestavba zdejších vesnických usedlostí. Budovány byly patrové domy s vysokými krovky, v nichž se v několika patrech sušil chmel, provětrávaný podlouhlými šterbinovými střešními větracími otvory, tzv. volskými oky. Usušený chmel byl potom v žocích uskladňován v patře domu v několika za sebou umístěných komorách. Ústupem chmelařství ztrácely patrové komory svou funkci, ale s rozvojem turistiky se našlo vhodné alternativní využití k ubytování letních hostů a návštěvníků tohoto malebného kraje. Přízemí zůstávalo tradičně děleno na tři základní díly – střední vstupní síň, obytnou světnici v čele a zadní hos-

podářský prostor – v etnicky německém prostředí ho vyplňovaly chlévy, v českém komory, častý však byl i smíšený komoro-chlévní typ v národnostně přechodném území. V případě potřeby se k zadní boční stěně domu dodatečně přistavovala menší výměnkářská světnička pro staré rodiče, jež dodávala domu výrazně asymetrický tvar.

Typickým představitelem lidové architektury tohoto regionu je patrový dům se sedlovou střechou, zpravidla roubené konstrukce se zděným kamenným hospodářským traktem (méně často s hrázděným patrem a podstávkovou konstrukcí, vynášející a odlehčující patro pomocí zdobně profilovaných sloupků umístěných podél stěn přízemí), s pavlačí, lodžii nebo balkonem situovanými na dvorní boční straně domu a s dřevěným bedněným štítem obvykle dekorativně členěným do několika polí, případně v mladším období někdy obloženým ornamentálně mozaikovitě skládanými břidlicovými, později i eternitovými šablonami.

Na Kokořínsku a v Podbezdězí má své významné zastoupení i kamenný vesnický dům. Vyvíjel se zde vedle roubené architektury od 1. poloviny 19. století a kopíroval některé její základní znaky, zejména hmotové a prostorové uspořádání. Jde převážně o mohutné patrové domy se střídmější štukovou výzdobou vycházející z tvarosloví vesnického klasicismu, koncem 19. století pak prozrazující inspiraci eklektickou městskou architekturou.

Všudypřítomný pískovec

Příhodným a snadno dostupným stavebním materiálem zde byl kromě dřeva dobře opracovatelný pískovec,

FOTO: PAVEL BUREŠ

který se při těžbě tvaroval na charakteristické kvádry místně zvané štuky. Prakticky každá vesnice měla svůj vlastní lom, jejichž relikty jsou dodnes patrné na mnoha místech. Používal se na stavbu ohradních zdí, podezdívek, topenišť, hospodářských budov, později i na celé obytné domy, ale také na vjezdové brány a různé zdobné dekorativní architektonické články. Nelze opomenout také hojně využití všudypřítomného pískovcového skalnatého terénu k vytvoření tesaných hospodářských, případně i obytných prostor. Specifickými účelovými stavbami zdejšího regionu jsou prostorné kamenné sklípky, budované jednotlivě i ve větších shlucích na okrajích obcí.

Pozoruhodnými a pro toto území typickými umělými krajinnými prvky jsou také skalní cesty – obzvláště ty, které procházejí divokým skalnatým terénem, jímž se prodírají nebo jsou do něj přímo vytesány. Některé staré vesnické přístupové a záhumenní cesty mají dodnes dochovanou původní čedičovou nebo pískovcovou dlažbu.

Pískovec dal rovněž přímo v krajině vzniknout mimořádně působivým a cenným drobným památkám lidové víry a umění – jednak malým půvabným tesaným výklenkovým kapličkám v úvozech skalních cest, ale především unikátním, původně polychromovaným plošným reliéfům, zobrazujícím náboženské a biblické výjevy. Najdeme je vytesané do skalních stěn podél cest i uvnitř vsí jako připomínku dávných událostí, pro ochranu poutníků nebo jen jako projev lidové zbožnosti.

Autor je pracovníkem Národního památkového ústavu. Kontakt: bures.pavel@npu.cz

Kvetoucí lípa stříbrná je prostě neodolatelná!

Žhavé léto tak někdy v polovině července. Jdete krásnou lipovou alejí v parku uprostřed města, z květů nad vámi se line omamná sladká vůně. Stromy přímo hučí tisícovkami hmyzích křídel. Čmeláci, včely, je jich spousta. Museli se sletět z opravdu hooódně širokého okolí. Není divu, však tu teď kromě lip nic jiného nekvete. Trávník je vyprahlý a posekaný tak nakrátko, že i hlemýžď by měl dobrý rozhled. Kdyby tu ovšem měl šanci přežít...

TEXT PETR N. STÝBLO

co je vysadili. Jde koneckonců o jeden z mála stromů, který v suchu a smogu měst dokáže přežít. Problém je v tom, že v okolí těchto lip nenajdete jediný jiný květ, natož třeba rozkvetlou louku, na které by se hmyz mohl nakrmit. Obyčejný jetel či hluchavka se do pečlivě „udržovaných“ trávníků jaksí nehodí. Máme hromadnému úhynu hladových čmeláků rozumět jako hromadné protestní sebevraždě? „Podívej

Šanci přežít nemají ani ti čmeláci krmící se v květech lip. Jde totiž o exotickou lípu stříbrnou a ta, na rozdíl od našich původních druhů lip, má v květech nektar, který hmyzu neposkytuje vůbec žádné živiny. Takže čím více energie věnují čmeláci jeho sběru, tím dříve se vyčerpají tak, že padnou na zem a tam po chvíli zemřou hladu. Pak lze pod těmito lipami nalézt mrtvé jednotlivce, ale i doslova hromady mrtvých čmeláků. Ze smrti čmeláků samozřejmě nelze vinit lípu stříbrnou. I kdyby tam nerostla a čmeláky nepřilákala, chcipli by při nedostatku potravy stejně, jenom ne tak koncentrovaně na jednom místě a lidem na očích. Čas od času se v médiích objevují články s názvy „Lípy zabíjející“, „Balkánské lípy zabíjející české čmeláky!“ apod. Ne, ne. Lípy za nic nemůžou, dokonce ani ti,

FOTO: PETR N. STÝBLO

se, člověče, sebral a zabetonoval jsi nám místo, kde jsme žili. A v té trošce zeleně, co tu zbyla, jsi nám nenechal jediný zdroj potravy. Včely ti chci-pají na nejrůznější choroby, protože se o ně neumíš starat. Kdo ti tedy bude opylovat tvoje stromy? My teď totiž doletíme tady k tomu voňavému stromu a u něj naši vynucenou hladovku hromadně dokončíme. Třeba se zamyslíš? ...a člověk se zamyslel, ale protože mu to moc nešlo a nečetl tento článek, nechal pokácet všechny ty exotické lípy, co „zabíjejí čmeláky“.

Autor je koordinátorem programu Živá zahrada. Kontakt: petr.styblo@csop.cz

Bližší informace

Lípy, u kterých čmeláci hynou hladu

Lípa stříbrná čili plstnatá (*Tilia tomentosa*), původem z jihovýchodní Evropy a Malé Asie.

Podezřelé jsou dále lípa zelená (*Tilia euchlora* – původ neznámý, zřejmě jde o křížence), lípa kavkazská (*Tilia dasystyla*) a čínská lípa Oliverova (*Tilia oliveri*).

Které druhy čmeláků pod lipami hynou

Především čmelák zemní. Problém se pravděpodobně bude týkat i jiných druhů, například příbuzného čmeláka hájového, ale přesná data chybí. Určitě má smysl úhyny čmeláků dokumentovat, zejména, pokud jde o jiné druhy než čmelák zemní.

Jak čmelákům pomoci

Především je třeba podporovat jiné medonosné rostliny kvetoucí ve stejné době, jako uvedené lípy (červenec) – hluchavkovité, víkrovité, náprstníky, oměje, komuli Davidovu.

V případě nálezu „umírajících“ čmeláků jim lze dočasně pomoci roztokem medu ve vodě (1:1).

Naturmaster

Pomůcky: papír, tužky

Ke každému hráči přiřadíme jeden přírodovědný pojem (jméno) o stejném počtu písmen a zapíšeme si jej k jeho jménu do svého záznamu. Pak oznámíme hráčům počet písmen pojmu. Každý má za úkol zjistit přidělené slovo (způsoby viz dále). Hráči se střídají po jednom pokusu. Každý hráč si přitom vede záznamy. Zvítězí hráč, který přidělené slovo odhalil první.

Varianta 1: Hráč nabízí slova o stejném počtu písmen, vedoucí je porovná s určeným slovem a pak hráči oznámí počet zásahů, tedy počet uhodnutých hlásek, které přitom musí ležet na správných místech. Například je určeno jméno PES a hráč vedoucímu nabídne slovo LOS,

dotaz hráče	vaše odpověď	možnosti	objevená písmena
LEM	1 zásah	LEM	???
LEN	1 zásah	LE (0 N, 0 M)	???
BEZ	1 zásah	E (0 B, 0 Z)	?E?
VÍR	0 zásah	E (0 V, 0 R)	?E?
PÝR	1 zásah	PE	PE?
PEL	2 zásahy	PE (0 L)	PE?
PES	3 zásahy	PES	PES

vedoucí mu oznámí zásah, pokud řekne slovo ESO, nemá žádný zásah, přestože dvě písmena souhlasí, neleží však na svém místě. Přitom nerozlišujeme délku samohlásek.

Hráči si postupně zapisují objevené kombinace písmen, případně i možnosti kombinací, až dospějí k myšlenému slovu (viz tab. níže).

Varianta 2: Hráči říkají písmena abecedy a vedoucí jim oznamuje, zda se písmeno ve slově nachází. Například je určené jméno PES, pokud hráč řekne jiné písmeno, vedoucí mu oznámí, že v názvu není. Pokud se trefí, řekne mu vedoucí, kolikrát se dané písmeno ve slově vyskytuje, případně i jeho pořadí ve slově.

Hra Christiana Morgensterna

Morgenstern byl německý básník z přelomu devatenáctého a dvacátého století. V jeho výboru nazvaném Beránek měsíc je část zvaná Nové názvy navržené přírodě. Je to spíš básníková hra se slovy. Básníkovu sbírku jsem rozšířil o nová slova. U každého slova je část změněna za podobný, opačný význam. Dokážete zjistit původní přírodopisný název co nejrychleji?

Tygrhart – plazoret – děsný cisařský – sýdřeň koprsa – vápenáč bšmikový – dědkučka maršál – kudyžik krkonošský – tetkřik slysec – žrahlt – pětikráska – moudilod'ka – lenostoj čtyřprstý – protilička polní – štikad' samice – brskonopí – ránoel menší – vidamýžd' – škrvrána – seloká rybničná – strpod polní – kuklava – červenin – ekzemník – mokrk – mžilek – šprám vzácny – plazník plodomilný – desetruka šprámová – brejmyslívec – okrustudent vypouklý – pusotupík rukávinek – orsad' podzimní – kopyskyna černá – černožazyka černožadá – boroméně lež – dubáč malý

Kvíz – jarní rostliny

	1. a) podběl lékařský b) sasanka pryskyřníkovitá c) orsej jarní		6. a) plícník lékařský b) dymnivka dutá c) podbílek šupinatý		11. a) koniklec luční b) zvonek broskvolistý c) ladoňka dvoulistá
	2. a) sněženka podsněžník b) bledule jarní c) konvalinka vonná		7. a) violka vonná b) rozrazil rolní c) jaterník podléška		12. a) koniklec luční b) rozrazil rolní c) ladoňka dvoulistá
	3. a) orsej jarní b) pryskyřník prudký c) blatouch bahenní		8. a) orsej jarní b) pryskyřník prudký c) blatouch bahenní		13. a) podběl lékařský b) podbílek šupinatý c) korállice trojklanná
	4. a) devětsil bílý b) sasanka hajní c) podběl lékařský		9. a) křivatec český b) upolín nejvyšší c) hlaváček jarní		14. a) vlnice chlupatá b) pitulník žlutý c) prvosenka jarní
	5. a) plícník lékařský b) jaterník podléška c) ladoňka dvoulistá		10. a) bledule jarní b) sněženka podsněžník c) sasanka hajní		15. a) jaterník podléška b) violka vonná c) popenec břechtanolistý

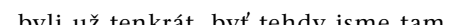
S VÁCLAVEM SOMOLEM

FOTO: JAN MORAVEC

O rostlinných invazích a o Džbánu

Václav Somol je významnou osobností ochrany přírody nejen na Rakovnicku. Rozhovor jsme vedli u příležitosti jeho 60. narozenin.

byli už tenkrát, byť tehdy jsme tam ještě žádnou základnu neměli. To je v těsném sousedství bažantnice Amálie, a ta byla prvotním ohniskem zavlečení bolševníku sem to toho kraje; tam to bylo zavlečený už před druhou světovou válkou. Takže ten prostor tam byl bolševníkem obrostlý. My jsme se tu s ním potkávali, samozřejmě jsme se i mnohokrát popálili... Krom toho jeden z našich zakládajících členů byl v té době pravidelně hlavním vedoucím na táboře – ten teda nebyl tady, ten byl u Čisté, ale tam taky byla významná lokalita bolševníku. Tam si v tom kluci hráli na vojáky, prskali po sobě těmi trubicemi jeřabiny, a pak měl půl tábora v nemocnici. Takže v případě bolševníku byl impulzem nějak se jím zabývat zcela jistě osobní kontakt. Nejenom můj, i dalších členů spolku.

V těch počátcích jste dělali co?

Systematický boj jsme začali až po roce 1990. Tehdy nebylo moc návodů, takže jsme do určité míry zkoušeli metodu pokus omyl. Těch pokusů bylo hodně, těch omylů jenom o málo méně, a z toho potom vykristalizovaly způsoby, jak na to. Z hlediska mechanických metod, jak na bolševník, se nám osvědčily dva. Jednak vyrytí té rostliny, ale musí být spolehlivě vyryt celý kořenový krček. Nemusí to být deset nebo patnáct centimetrů pod zemí, to není rozhodující, rozhodující je, aby byl celý kořenový krček venku. A druhý, sekání okolníků v květu. Nebo mírně za zenitem květu,

TEXT JAN MORAVEC

dokud jsou ještě ve vrcholovém okolíku placatá semena. Zkoušeli jsme všechny možné druhy kosení, ale zjistili jsme, že s výjimkou těch okolíků to k ničemu nevede. Na velké porosty jsme již tehdy používali Roundup. Aplikaci postřiku na list. Těch aplikací Roundupu jsme taky vyzkoušeli mnoho, na řeznou ránu a injektáž a já nevím co všechno, ale toto fungovalo nejlépe. Zkoušeli jsme i konkurenci jinými rostlinami. Na několika lokalitách byl naším dobrým spolupracovníkem třeba orsej jarní. Protože on brzo zjara utvoří takový hustý koberec, pustí na zem málo světla a ten bolševník méně klíčí. A všechna ta semena odhání. Nebo výsadby dřevin, třeba vrb, aby se to zastínilo. Ale celkově se tahle cesta také neukázala jako perspektivní.

Kromě bolševníku jsi sepsal metodickou příručku i o křídlatce...

To bylo až později, v polovině 90. let. A zatímco ten bolševník, tam jsme si skutečně všechno osahali a na základě toho sepsali nějaké zkušenosti, co se týká křídlatky, tak tam těch zkušeností a pokusů bylo méně. Tam už jsme třeba věděli, že generativní rozmnožování je u nás velmi minoritní, naopak vegetativně je to neskutečný převít, takže tam to bylo jasné, že to mechanicky nejde, tam to bylo na glyfosát.

Proč bojovat s křídlatkou? Tam přeci na rozdíl od bolševníku ten zdravotní problém není?

Zdravotní problém tam není, to je pravda. Ale on s bolševníkem není jenom ten zdravotní problém. S bolševníkem je i ten problém, že původní vegetaci vytlačí, zničí, zlikviduje. S ním vydrží – to jsme také zkoumali v rámci

toho konkurenčního boje – jen lipnice občas, vydrží tam svízel přítula, vydrží tam kopřiva, vydrží tam pcháček. Samé takové vyhánění čerta ďáblem. A pokud to zarostlo fest porostem bolševníku, tak pod ním už nevydrželo nic. Zrovna tak pod tou křídlatkou nevydrží nic. To je ten druhý aspekt – likvidace společenstev našich původních druhů.

V cizině jsem leckde narazil na názor, že se proti invazivním druhům nezasahuje, že se nechá přírodě, která si najde nějakou novou rovnováhu. Co si o tom myslíš?

No, v případě bolševníku bych se skoro klonil k tomu, že to je nesmysl. Jeho semena se šíří nejrůznějšími cestami, vydrží třeba tři dny plavat na vodě, šíří se s blátem na technice, na srsti zvířete, na peří, na pařátech... Šíří se všemi směry, je to takový Brownův pohyb. Snad s výjimkou skal je schopen obsadit v podstatě cokoliv. Tam bych si rozhodně nemyslel, že by bylo zdravé nechat ho svému osudu. Co se týká křídlatky, tak tam je ten způsob šíření a rozmnožování trochu jiný. Především to jde samovolně podle vod, takže tam by to v podstatě znamenalo tenhle prostor jim obětovat. A pak je tady člověk, který tomu šíření napomáhá; různé se najdou posekané křídlatky na skládkách a podobně. To je další v podstatě nekontrolovatelný způsob rozšiřování. Ale to už je blbost lidská. Křídlatka by myslím krajinu celou neobsadila, kdežto ten bolševník by to myslím z takových devadesáti procent dokázal.

Ing. Václav Somol (*1956)

Vystudoval obor chemická technologie kovů, většinu života se však věnoval přírodě a její ochraně, ať již jako dobrovolník (zakladatel a dlouholetý předseda ZO ČSOP Silvatica), pracovník Okresního muzea a galerie Rakovník (1987–1995), v komerční sféře (firma Arborea Rakovník) či ve státní správě (od roku 2013 botanik Správy CHKO Křivoklátsko). Spoluautor metodik na likvidaci bolševníku a křídlatky, garant programu ČSOP „Ochrana lesních bylin“, aktivní též v hnutí pozemkových spolků.

A další problémové druhy?

Těch druhů je samozřejmě celá řada. Podle vodních toků, na březích, je velkým problémem také netýkavka žláznatá. S dopravou jde astříčka novobelgická, to se tu objevuje nově podle silnic. No, a ty další, to je často záležitost neuvážené činnosti člověka. Tady na Křivoklátsku se třeba v poslední době objevuje kolotočník, ten je ale utečenej ze zahrádek. Nebo topinambur, to jsou myslivecká políčka. Myslím, že poněkud nemístná hysterie vznikla s akátem. Tady bych to neviděl až tak dramaticky, přijde mi, že Sádlov pohled na akát je přiměřený a správný.

Jak vidíš současnou situaci kolem invazivních druhů rostlin?

Největší problém vidím v tom, že se proti nim nepostupuje systematicky. A pokud se nepostupuje systematicky, tak se do určité míry – tomu se neubráníme – jedná o vyhozené peníze. Tím systematickým postupem mám na mysli to, jít po povodí odshora dolů. Zkrátka schody se myjí odshora, to věděla každá uklízečka, akorát mnohé naše státní orgány to neví. A potom vypisují dotační tituly třeba na velkoplošná chráněná území, kde si s tím většinou ty správy už nějak poradily samy, ale okolní krajina zůstává neřešená.

Tvoji srdeční záležitostí je oblast Džbanu. Proč zrovna ten?

No jo, Džbán... Tam jsou hezké kytky! Tam jsou hezké kytky a je tam ještě dneska spousta věcí neznámých a neprobádaných. Protože Džbán byl po celou historii botanických průzkumů vždycky jaksi stranou. Přesto, že je to relativně nedaleko od Prahy, tak spojení hromadnou dopravou blahé paměti nic moc nebylo, možná tam byly i nějaké jiné důvody, zkrátka, nechodilo se tam. Takže i dneska se tam spousty zajímavých věcí najdou. Třeba i úplně nových.

Máš nějaký příklad?

Třeba smrkovník plazivý, který jsme tam našli, myslím, že to byl rok 2009. Nebo pětiprstka hustokvětá, to bylo o nějakou chvíli předtím. Řada nových nálezů v oblasti plevelů, hlaváček ohnivý třeba, hořinka východní, štěničník paprskující, šklebivec přímý, dejvovec velkoplošný; ale u těch plevelů,

FOTO: JAN MORAVEC

Bolševník velkolepý.

lů, těm se obecně věnuje větší pozornost až v poslední době, ty byly přehlížené. Hruštička zelenavá. Zvonovec liliolistý už byl na Džbáně považován za vyhynulý, našli jsme zatím celkem tři nové lokality. Spousta nových lokalit střevočnicku; na ten je Džbán nejbohatší oblast.

Vy tam jenom bádáte, nebo se snažíte ty lokality i nějak ochránit?

V první řadě se snažíme komunikovat s vlastníky. Tady ty vzácné druhy rostou především v lesích, takže to jsou vlastníci lesů. Asi největší vlastníky jsou v této oblasti Lesy České republiky, dále tam jsou Vojenské lesy a statky a pak ještě jeden velký vlastník, bratři Suchých. S Lesy České republiky i s bratry Suchých se dá poměrně dobře dojednat způsob hospodaření, zohledňující výskyt vzácných druhů v té dané lokalitě. Někdy je to jenom nějaký lesnický zásah, třeba prosvětlení, jindy se musí třeba postavit oplocenka, protože ty druhy jsou tak atraktivní pro zvěř, že je sežere. To je případ toho zvonovce, pro který stojí na Džbáně několik oplůtků. S Vojenskými lesy je možnost dohody slabší, tam jsme zatím nenašli ty správné cesty. ☒

Nařízení EU k invazním druhům

Šíření invazních druhů a jejich působení na okolní biotu a lidské aktivity představuje celosvětový problém. Ročně jsou vynakládány nemalé prostředky na jejich alespoň částečnou eliminaci, zejména v nejcennějších lokalitách z pohledu ochrany přírody a s ohledem na lidské zdraví a omezení ekonomických škod.

TEXT TOMÁŠ GÖRNER

na tento dokument následně vystala myšlenka tvorby jednotného právního nástroje EU. Dalším vydaným koncepčním dokumentem pak byla o necelé tři roky později Strategie EU v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2020, kde se jedna ze šesti kapitol týká boje proti invazním druhům. Opět je zde zdůrazněna nutnost specifikace regulace šíření již přítomných invazních druhů a zabránění šíření druhů nových, ideálně formou ukotvenou v jednotné evropské legislativě.

Evropa proti invazním druhům

Na základě (nejen) těchto dokumentů spatřilo světlo světa na podzim roku 2014 Nařízení EP a Rady č. 1143/2014 o prevenci a regulaci zavlečení či vysazování a šíření invazních nepůvodních druhů. Bylo zveřejněno v zářijovém Úředním věstníku EU 2014 a nabylo účinnosti od 1. 1. 2015. Celý text je

Želvy nádherné lze dnes potkat leckde. Fotka je z návesního rybníčku na okraji Prahy.

FOTO: JAN MORAVIČ

možné dohledat na stránkách elektronického Úředního věstníku EU (<http://eur-lex.europa.eu>). Nařízení stanovuje pravidla pro zacházení s vybranými invazními druhy, konkrétně těmi, které se ocitnou na seznamu invazních nepůvodních druhů s významným dopadem na Unii (tzv. unijní seznam). Ten měl být předložen Evropskou komisí do roka od nabytí účinnosti tohoto předpisu. V textu Nařízení jsou stanovena kritéria přijetí druhů na unijní seznam. Musí jít o organismy svou domovinou vázané mimo oblast EU (s výjimkou nejdlejších oblastí), minimálně v několika členských státech prokazatelně škodící, prevence jejich výskytu či zmírnění dopadů jejich působení musí být nákladově efektivní a musí pro ně být zpracováno posouzení rizik. Má zahrnovat popis druhu, současné a potenciální způsoby jeho šíření, posouzení možností dalšího šíření, dopadů na okolní biotu, způsobů likvidace a jejich přibližných nákladů.

Druhy, které se dostanou na unijní seznam, se nesmí dle Nařízení do Unie dovážet, nesmí se zde ani množit, přepravovat a s nimi obchodovat či je uvolňovat do životního prostředí. Veškeré stávající populace chované v zajetí by v praxi byly ponechány na dožití, s tím, že jsou umožněny výjimky z tohoto stavu (zoo, výzkum, v případě řádného odůvodnění i činnosti jiné). Kdo bude protiprávně nadále chovat, pěstovat či jinak nakládat s těmito druhy, mimo dožívající jedince, nevyhne se sankcím. Jejich způsob a výše ponechává Nařízení na členských státech, v obecném textu je pouze uvedeno, že by sankce měla být „účinná, přiměřená a odrazující“.

Členským státům je dále nařízeno sledování druhů uvedených v seznamu a dohled nad nimi, včetně úředních kontrol. Počítá se s vytvořením systémů včasného zjištění a rychlé eradikace u nově se objevujících druhů, které by měly být vytvořeny do 18 měsíců od přijetí unijního seznamu. Pro značně rozšířené „seznamové“ druhy musí členské státy do stejné doby zavést účinná regulační opatření. Dále je potřeba, aby ve stejném termínu členské státy zpracovaly tzv. akční plány zaměřené na způsoby šíření druhů se zvýrazněním prioritních způsobů šíření.

Krom toho budou muset mít státy své samostatné akční plány obsahující harmonogramy činností a popis opatření vedoucích k regulaci invazních druhů na unijním seznamu.

Je jasné, že unijní seznam nepokryje všechny nežádoucí invazní druhy, navíc řada nepříjemných „vetřelců“ pochází přímo z EU, jen byli zavlečeni do jiného koutu Evropy. I proto se zde objevuje koncept tvorby tzv. národních seznamů invazních druhů, které si tvoří a spravují státy ve své režii, včetně regulačních opatření.

Seznam vetřelců

A jak je to s konkrétními druhy na unijním seznamu? Tým odborníků z celé EU během loňského roku přijímal a konzultoval návrhy zařazení konkrétních druhů, které splňují výše popsaná kritéria pro přijetí na unijní seznam. Vedle prokazatelné škodlivosti specifického organismu ovlivnila zjevně nominaci na seznam nejen ekologická kritéria, ale i ta ekonomická. Jednak byly zástupci některých států odmítány široce rozšířené druhy, jejichž regulační opatření by byla neúměrně nákladná, proto zde ani pozorný čtenář nenajde u nás známé druhy, proti kterým se často zasahuje, např. bolševník velkolepý či křídlatky. Také bude marně pátrat po družích, kde by zákaz obchodování s nimi představoval nemalou ekonomickou ztrátu pro některé země. Díky tomu se zařazení na seznam vyhnul např. roztomilý (bráno z estetického, nikoliv ekologického hlediska) kožešinový chlupáč norek americký. Evropská komise dle plánu na konci roku 2015 předložila unijní seznam, na kterém je uvedeno celkem 37 druhů, z nichž většinu by člověk zejména v našich podmínkách jen těžko pohledal. Z těch známějších, resp. častěji se u nás vyskytujících druhů, zde najdeme psíka mývalovitého, nutrii či želvu nádhernou, střevlička východní, raka signálního a pruhovaného.

Na seznamu se vyskytuje několik druhů, s jejichž zákazem zřejmě nebudou spokojeni akvaristé a milovníci exotiky v zahradních jezírkách, protože ti zde najdou raka červeného a raka mramorového, z rostlin stolítek vodní, spirálovku větší, chebuli karolínskou (kabombu) a zejména stále více populární tokozelku nadmutou alias vodní

FOTO: KATEŘINA LANDOVÁ

Velkým problémem malých vodních ploch je střevlička východní.

hyacint. Budeme-li nahlížet na unijní seznam optimistickým pohledem, v osmi případech zde najdeme shodu se stávajícím seznamem invazních škodlivých organismů podléhajících monitoringu, který vydala v rámci národní prevence v boji proti invazním druhům jako přílohu č. 8 vyhlášky 215/2008 Sb. Státní rostlinolékařská správa (dnes ÚKZÚZ) a která čítá 13 druhů; stejně jako v unijním seznamu sem byly zařazeny krom výše zmíněného vodního hyacintu a kabomby ještě bolševník perský a bolševník Sosnowského, pupečník pryskyřníkovitý, lysichiton americký, rdesno *Polygonum perfoliatum* a kudzu (*Pueraria lobata*). Celé znění unijního seznamu, jelikož dosud nebyl oficiálně publikován, se hledá poněkud obtížně; odkaz na něj je dostupný na webových stránkách AOPK ČR o invazních družích <http://invaznidruhy.nature.cz> v aktualitě z 27. ledna.

Co se chystá

Důvod nepublikování stávající verze unijního seznamu je ten, že proti jeho aktuální podobě se ohradil Evropský parlament i některé nevládní organizace (např. BirdLife Int.). Do dnešního dne se tedy neobjevil v Úředním věst-

níku a tím ani nenabyl účinnosti, je které dojde 20 dní od zveřejnění zde. Dojít by k tomu mělo v řádu týdnů až měsíců. Již nyní jsou však schvalována pravidla pro aktualizaci a doplňování dalších položek na unijní seznam, které se začne realizovat patrně souběžně s publikováním této první verze. Česká republika prosazovala během loňských jednání zařazení bolševníku velkolepého a pajasanu žláznatého, pro tyto druhy předložila i analýzu rizik, bude usilovat o zařazení na seznam i nadále v rámci jeho aktualizace. K řešení jsou ale samozřejmě i další druhy.

Na domácí scéně se nyní připravují změny právních předpisů, které by zahrnovaly implementaci Nařízení do naší legislativy. Řeší se kompetence jednotlivých rezortů v oblasti výjimek ze zákazu nakládání s druhy na unijním seznamu, kontroly nad těmito druhy, sledování stavu šíření, zpráv pro Komisi či akčních plánů. Uvedené záležitosti by měly být dotvořeny do konce letošního roku. Další novinky z dění ohledně Nařízení, unijního seznamu a chystaných změn je možné sledovat v aktualitách na stránkách AOPK ČR o invazních družích. ☒

Autor je pracovníkem Agentury ochrany přírody a krajiny ČR.
Kontakt: tomas.gorner@nature.cz

Nadpis našeho příspěvku asi nejlépe vystihuje a představuje nově schválenou legislativu na úseku českého práva životního prostředí v období přelomu let 2015 a 2016.

TEXT MILAN DAMOHORSKÝ,
PETRA HUMLÍČKOVÁ

Novela **zákona o ovzduší** (sněmovní tisk 678) je v současnosti projednávána v Poslanecké sněmovně ve druhém čtení. Bohužel již předem je zřejmé, že se jedná spíše o promarněnou příležitost zlepšit situaci se znečištěním ovzduší v ČR, která je považována za jednu z nejhorších v EU. Novela totiž obsahuje především mnoho technických úprav. Věcně jsou nově upraveny pouze nízkoemisní zóny, které bude vyhlášovat rada obce ve formě opatření obecné povahy, a především kontrola domácích topenišť. Kontrola domácích topenišť se vztahuje na kotle umístěné v rodinném domě, v bytě nebo ve stavbě pro rodinnou rekreaci, nejde-li o prostory užívané pro podnikatelskou činnost. Vznikne-li důvodné podezření, že provozovatel spaluje paliva, která nespĺňují zákonné požadavky (především se bude jednat o spalování odpadů), a nelze to prokázat bez kontroly přímo kotle, jeho příslušenství nebo používaných paliv, měl by mít pracovník obecního úřadu obce s rozšířenou působností právo vstoupit do jeho obydlí. Toto právo však vzniká až po předchozí písemné výzvě provozovatele kotle, tato výzva musí obsahovat i poučení o povinnostech dle zákona o ovzduší a o následcích opakovaného důvodného podezření na jejich porušení v podobě provedení kontroly. Kontrola domácích topenišť je velmi kontroverzní, opozice ji považuje za nepřiměřený zásah do domovní svobody.

Novelizace **zákona o ochraně přírody a krajiny** (sněmovní tisk 501) v Poslanecké sněmovně probíhá velmi bouřlivě, po výbořech bude projednávána ve druhém čtení. Novela zásadně mění pravidla pro správu národních parků, kontroverzní je tradičně především kvůli situaci v NP Šumava, kde se

Environmentální právo v pohybu

střetávají pozměňovací návrhy směřující k posílení ochrany přírody s návrhy naopak posilujícími pravomoc obcí. Debata o sporných otázkách proto není zdaleka u konce, patří mezi ně možnosti výstavby v národních parcích, rozsah protipožárních opatření na jejich územích a také velikost ploch ponechaných výlučně přírodě.

Ministerstvo životního prostředí připravilo vyhlášku č. 271/2015 Sb., o vymezení zón ochrany přírody Krkonošského národního parku. Vyhlášena byla technická novela zákona o Národním parku České Švýcarsko (zákon č. 365/2015 Sb.), která řeší vztah správy parku ke služebnímu zákonu. Vláda také schválila nařízení, kterým se rozšiřuje seznam evropsky významných lokalit chráněných v rámci soustavy Natura 2000.

Sněmovna dále do druhého čtení pustila nový **atomový zákon** (sněmovní tisk č. 560). Spornými otázkami zůstává účast veřejnosti v řízeních podle atomového zákona, zapojení dotčených obcí do procesu výběru hlubinného úložiště pro radioaktivní odpad nebo zvýšení limitů pro náhradu škody způsobené havárií jaderné elektrárny.

Opět je novelizován **zákon o zemědělském půdním fondu** (sněmovní tisk č. 543), původně poslanecký návrh je nyní předmětem jednání v Senátu ČR.

Tento návrh oproti původnímu znění doznal podstatných změn díky rozsáhlým pozměňovacím návrhům ze strany Ministerstva životního prostředí. Novela rozšiřuje výjimky z povinnosti platit poplatky za zábor půdy, která se bude vztahovat na všechny typy silniční infrastruktury (doposud byly osvobozeny pouze silnice spravované státem a nikoliv krajské a obecní). Stavby pro bydlení budou nově opět potřebovat souhlas pro odnětí ze zemědělského půdního fondu, naopak pro ně nebyla prosazena výjimka z poplatku za odnětí.

Navzdory protestům veřejnosti se vláda na svém výjezdním zasedání v Ústí nad Labem v říjnu 2015 rozhodla **prolomit limity těžby hnědého uhlí** na dole Bílina. Za hlavní důvod vláda uvádí vysokou nezaměstnanost v regionu, kterou by případný útlum těžby mohl ještě umocnit. Zároveň jde podle členů kabinetu o zdroje, na kterých jsou závislé nejen teplárny, ale i samotní obyvatelé. U lomu ČSA zůstávají současné limity v platnosti. Novela **horního zákona**, která byla vyhlášena jako zákon č. 89/2016 Sb., zvyšuje na dvojnásobek úhradu za vydobyté nerosty (možnost až 10 % z tržní ceny), zároveň se mění i podíl přerozdělování poplatku na úkor obcí ve prospěch státu. Vláda nyní připravuje nařízení stanovující konkrétní výši úhrady pro

Krkonošský národní park má novou zonaci.

jednotlivé nerosty. V novele zůstal i pozměňovací návrh hospodářského výboru, který stanoví, že úhrady z vydobytého nerostu bude možné zvyšovat jen jednou za pět let a jen v souladu s vývojem tržních cen. Stát tak nebude moci operativně měnit výši poplatků. Bezdůvodné ekonomické zvýhodnění těžářů tak i nadále v podstatě trvá.

Vyhlášena ve sbírce byla již také novela **zákona o urychlení výstavby dopravní infrastruktury** (zákon č. 49/2016 Sb.). Zákon stanovuje pevnou cenu za výkup zemědělských pozemků při stavbě státních silnic ve výši osminásobku jejich hodnoty.

Po schválení novely **zákona o veřejném zdraví** (zákon č. 267/2015 Sb.), v níž jsou mimo jiné upravovány hlučkové limity, probíhá spor o úroveň ochrany veřejnosti před nadměrným hlukem při novelizaci nařízení vlády č. 272/2011 o ochraně zdraví před nepříznivými účinky hluku a vibrací.

Legislativní rada vlády vrátila Ministerstvu pro místní rozvoj k přepracování **velkou novelu stavebního zákona**. Vedle stavebního zákona se novelizace týká dalších zhruba třiceti zákonů. Zákodáři si od novely slibují urychlení povolování staveb. Na druhou stranu novela obsahuje řadu ustanovení problematických jak pro ochranu životního prostředí, tak i pro účast dotčené veřejnosti v povolovacích řízeních. Vzhledem ke zdoluhavé přípravě začíná být otázkou, zda bude novela stavebního zákona schválena ještě v tomto volebním období.

Vláda také pokračuje v jednáních s Evropskou komisí ohledně podmínek čerpání unijních fondů u staveb, které byly posuzovány podle starého zákona o posuzování vlivů na životní prostředí (zákon č. 244/1992 Sb.). Podle současného stavu vyjednávání bude pravděpodobně toto posuzování u doposud nedokončených staveb muset být zopakováno.

Většina popsanych právních předpisů je tedy v různých fázích legislativního schvalovacího procesu, mnoho důvodů pro radost z nich však bohužel ochránci přírody asi mít nebudou?! ☹

Autoři působí na Právnické fakultě Univerzity Karlovy (M. Damohorský je jejím proděkanem).

Nová podoba účasti veřejnosti v proceduře EIA

Před rokem byl podstatně novelizován zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „zákon EIA“), a to zákonem č. 39/2015 Sb., který nabyl účinnosti 1. 4. 2015.

TEXT JITKA JELÍNKOVÁ

Důvodem novely zákona EIA byl jeho dosavadní nesoulad s evropskými předpisy. Proti ČR dokonce Evropská komise uplatnila tzv. infringement, tj. řízení o nesouladu dosavadního českého zákona se směrnicí EIA. Přestože od novely uplynula již řada měsíců, považujeme za důležité shrnout zde stručně její obsah, aby nejen organizace ČSOP měly k dispozici základní informace o povaze změny zákona EIA v oblasti účasti veřejnosti na rozhodování.

Navazující řízení

Novela zavádí pojem „navazující řízení“, což je takové řízení, ve kterém se vydává rozhodnutí podle zvláštních právních předpisů, které povoluje umístění nebo provedení záměru posuzovaného podle tohoto zákona. Navazujícími řízeními je:

- územní a stavební řízení,
- řízení o stanovení dobývacího prostoru či povolení hornické činnosti,
- řízení o vydání integrovaného povolení apod.

Navazujícími řízeními jsou tedy řízení, která se věcně překrývají s předmětem procesu EIA. Navazujícími řízeními naopak nejsou řízení, ve kterých se vydávají podkladová rozhodnutí (např. o povolení kácení dřevin, o povolení územní či druhové výjimky po-

dle zákona o ochraně přírody a krajiny), či postupy jiné než správní řízení (např. vydávání podkladových závazných stanovisek podle § 149 správního řádu nebo opatření obecné povahy). Respektive podle důvodové zprávy k novele nemají být, přestože dosavadní judikatura považovala stanovisko EIA za podklad např. i do řízení o výjimce či povolení kácení podle ZOPK; zda soudy nepodají jiný výklad, než prezentuje důvodová zpráva, není samozřejmě zcela jisté.

Pro rozhodnutí v navazujícím řízení se stanovisko k posouzení vlivů provedení záměru na životní prostředí („stanovisko EIA“) novelou stalo nejen procesně závazným podkladem, ale rovněž hmotněprávně závazným, tzn. že v případě negativního stanoviska EIA nelze žádosti o vydání příslušného povolení vyhovět. Obsahová závaznost stanoviska EIA pro rozhodnutí v navazujícím řízení je zajištěna tím, že jde o závazné stanovisko podle § 149 správního řádu.

Další významnou novinkou k zajištění identity záměru je povinnost oznamovatele předložit nejméně 30 dnů před zahájením navazujícího řízení příslušnému úřadu dokumentaci pro navazující řízení s úplným popisem případných změn oproti záměru,

Bližší informace

Více o proceduře podle zákona EIA můžete nalézt v publikaci „Právo životního prostředí – Praktický průvodce“. Jejimi hlavními autory jsou Jitka Jelínková a Miloš Tuháček, vyšla v nakladatelství GRADA v roce 2015.

ke kterému bylo vydáno stanovisko EIA. Jestliže došlo ke změnám záměru, které by mohly mít významný negativní vliv na životní prostředí (zejména ke zvýšení kapacity a rozsahu, změně technologie apod.), vydá příslušný úřad negativní závazné stanovisko (to samozřejmě brání vydání kladného rozhodnutí v navazujícím řízení).

Účast veřejnosti

Z hlediska účasti veřejnosti novela rozlišuje konzultativní účast veřejnosti („jedna nebo více osob“) a plnoprávnou účast dotčené veřejnosti. Dotčenou veřejností se rozumí:

- 1) osoba, která může být rozhodnutím vydaným v navazujícím řízení dotčena ve svých právech nebo povinnostech,
- 2) právnická osoba soukromého práva, jejímž předmětem činnosti je podle zakladatelského právního jednání ochrana životního prostředí nebo veřejného zdraví a jejíž hlavní činností není podnikání nebo jiná výdělečná činnost, která vznikla alespoň 3 roky před dnem zveřejnění informací o navazujícím řízení, případně před dnem vydání rozhodnutí, že záměr nebo jeho změna nebudou posuzovány podle tohoto zákona, nebo kterou podporuje svými podpisy nejméně 200 osob.

Konzultativní účast veřejnosti spočívá (vedle práva písemně se vyjadřovat v jednotlivých krocích procesu EIA, tj. zaslat ve stanovené lhůtě od zveřejnění písemné vyjádření k oznámení záměru, dokumentaci a posudku, a práva veřejného projednání) v právu veřejnosti uplatňovat v navazujícím řízení připomínky k záměru, přičemž správní orgán je povinen uvést v odůvodnění vydaného rozhodnutí i vypořádání připomínek veřejnosti.

Dotčená veřejnost má možnost stát se účastníkem navazujícího řízení, přihlásí-li se správnímu orgánu, který řízení vede, do 30 dnů ode dne zveřejnění informací o zahájení řízení (včetně dalších povinně zveřejňovaných informací o tomto řízení). Dotčená veřejnost může podat odvolání proti rozhodnutí vydanému v navazujícím řízení i v případě, že nebyla účastníkem řízení v prvním stupni. Dotčená veřejnost se může správním žalobou domáhat zrušení rozhodnutí vydaného v navazujícím řízení, přičemž může napadat nejen procesní zákonnost, ale nově i hmotnou zákonnost. (Poznámka: Podle dosud převažujícího přístupu náležejí spolkům v oblasti životního prostředí pouze procesní práva, mohou tedy v soudním přezkumu namítat pouze procesní nedostatky; Ústavní soud však již několikrát naznačil změny v náhledu na právo na příznivé životní prostředí v tom smyslu, že jednotlivci mohou toto právo realizovat prostřednictvím spolku, který si založí). Vzhledem k tomu, že v oblasti ochrany životního prostředí má často klíčový význam (ne) přiznání odkladného účinku správní žaloby (ve smyslu jejího reálného efektu pro odvrácení nenávratného zničení části přírody apod.), byl původně navrhován odkladný účinek žaloby přímo ze zákona. Vzhledem k politické vůli Parlamentu ČR nakonec nemá žaloba odkladný účinek „automaticky“. Soud o odkladném účinku žaloby rozhodne vždy (i bez návrhu), přičemž žalobě přizná odkladný účinek nebo nařídí předběžné opatření, hrozí-li nebezpečí, že realizací záměru může dojít k závažným škodám na životním prostředí. O samotné žalobě proti rozhodnutí vydanému v navazujícím řízení musí soud rozhodnout do 90 dnů od podání.

Soudní přezkum je zajištěn také u negativního závěru zjišťovacího řízení, tzn. že dotčená veřejnost může napadnout (nejprve odvoláním, v případě jeho neúspěchu správní žalobou) rozhodnutí, že záměr nebo jeho změna nebudou posuzovány podle zákona. Opět je garantován plný soudní přezkum, tj. procesní i hmotné zákonnosti rozhodnutí, a lhůta pro vydání rozhodnutí o žalobě je opět 90 dnů. ☒

Autorka je právničkou životního prostředí a dlouholetou lektorkou v této oblasti.

FOTO: VOJTĚCH BAJER

Z naučné stezky Tři pohledy, při kterých jde o život.

Také se vám někdy stane, že přijдете na krásné místo a výhled kazí zbytečná tabule? Dvě naučné stezky z dílny ČSOP Salamandr z Rožnova pod Radhoštěm jsou opačným příkladem. Dotvářejí a ožívují dvě vcelku běžná místa v údolí Vsetínské Bečvy vzdálená od sebe necelých 30 km.

TEXT LADISLAV PTÁČEK

Ve známém beskydském letovisku Velkých Karlovicích se můžete vydat i s dětmi po Kulíškově naučné stezce. Na nenáročném 2,5 km dlouhém trase na vás čeká deset zastavení. Spojuje je příběh mladého kulíška, který se přes zákaz rodičů vydá pátrat po tom, co potřebují zvířata k životu.

Cestou se potkává třeba s ještěrkou na zdejší golfovém hřišti, veverkou, rysem, kuňkou žlutobřichou nebo čápem černým. Dřevěné tabule s ilustracemi Ludvíka Kunce a s vtipnými krátkými rozhovory jsou doplněny dnes tak populárními interaktivními prvky. Ty vhodně ilustrují hlavní sdělení jednotlivých panelů.

Děti si mohou třeba vlézt do zvětšené kulíškovy nory a podívat se z ní ven, nebo zjistit, koho mohou kromě skorce

vodního také potkat u horského potoka. Nechybí ani jednoduché hrací prvky, jako je dřevěný had, houpačka nebo kladina.

A co vlastně kulíškovy zvířata řekla, že nejvíc potřebují? Dostatek místa k životu. Skutečnost, že se stezku s tímto poselstvím podařilo vytvořit díky spolupráci majitele sítě zdejších hotelů, firmy HP Tronic, ČSOP Salamandr,

Za dvěma stezkami do údolí Vsetínské Bečvy

Správy CHKO Beskydy a Lesů ČR dává nejen zvířatům, ale vlastně i nám lidem určitou naději.

V Hovězí jde o život

Zatímco okolí Velkých Karlovic se může pochlubit výskytem mnoha vzácných živočichů, v lesíku u obce Hovězí je situace podstatně jiná. Jak se vyjádřil tvůrce obou stezek Vojta Bajer, „není tu nic až tak zajímavého, ale o to víc jsme se museli interpretačně snažit“.

A snaha byla odměněna úspěchem. Ve spolupráci Správy CHKO Beskydy, obce Hovězí a ČSOP Salamandr vznikla přibližně kilometrová stezka se třemi tabulemi, která doplňuje oblíbenou vycházkovou trasu k lesnímu rybníčku a nově upravenému prameni. Tabule propojuje titulky „Tři pohledy, při kterých jde o život“. První pohled má ná-

Z Kulíškovy naučné stezky.

vštěvník upřít na hladinu rybníčka, druhý na zem a třetí do korun stromů.

Stručné texty a jednoduchá grafika odhalují, že o život jde, když jeden loví druhého, když přijde sucho, když je třeba zajistit šíření potomstva nebo najít bezpečný úkryt pro vajíčko. Na příkladech běžných rostlin a živočichů, jako je rdesno obojživelné, bruslařka, svízel, ostružiník, žlabatka a dub, ukazuje genialitu a krásu „úplně obyčejné“ přírody kolem nás.

Kulíšková stezka i stezka u Hovězího stojí za vidění. Názorně ukazují, že mé-

FOTO: VOJTĚCH BAJER

ně bývá více a že schopný interpretátor dokáže najít a vyprávět zajímavé příběhy prakticky kdekoli.

PS: A aby to nebylo tak jednoduché, tak i stezky mají své životní peripetie. Kulíšková počátkem roku 2016 procházela zaslouženou renovací a obec Hovězí dodělávala k té své turistické značení... ☒

*Autor je odborníkem na interpretaci místního dědictví.
Kontakt: ladaptacek@email.cz*

Po stopách velkých šelem

FOTO: TOMÁŠ KRAJČA

V posledních letech v České republice přibývá míst, odkud přicházejí zprávy o návratu velkých šelem.

TEXT TOMÁŠ KRAJČA

posledních 20 let populace rysů klesla ze 130 až 150 jedinců, což lze přisoudit problémům s pytláky.

Rys si převážně vybírá místa vzdálená od lidských obydlí, kde je dostatek klidu a úkrytů, s popadanými kmeny a skalkami. Nejvíce rysů se vyskytuje na Šumavě a v jejím okolí, pak v Karpatech. Záznamy o výskytu rysa jsou i z okolí Jeseníků a ze severočeských pohoří.

Lidé si myslí, že našli stopy rysa, když najdou jakékoli stopy bez drápů. Mnoho psů má však drápy obroušené z asfaltu, betonu nebo jim jejich majitelé drápy stříhají. Naopak když jde rys do svahu, v blátě nebo po ledě, drápy má občas vytaženy. Na rozdíl od psovitých šelem však nemá prsty kuželovité, ale oválné. Na vrcholu dlaňového mozolu není jeden hrbol, jako u psovitých šelem, ale dva hrboly. Délka i šířka stopy se pohybuje od 6 do 10 cm.

Rys se projevuje hlasitým mňoukáním v únoru v době páření. Trus rysa je většinou šedivý, široký 2,5 cm a slože-

Rys, vlk a medvěd jsou velmi plachá zvířata. Přesto se najdou lidé, v nichž byste se krve nedořezali, kdyby zjistili, že se jim za domem některá ze zmíněných šelem občas projde.

Mnohdy se o jejich přítomnosti dozvíme jen díky nálezům pobytových znaků, jako jsou stopy, trus, zbytky kořisti, škrábance na stromech či hlasové projevy, nebo za pomoci fotografií z fotopastí. K přímým pozorováním dochází velmi vzácně. Takže jak poznáte, že jste našli pobytové znaky velkých šelem?

Rys ostrovid

Rys je nejrozšířenější velkou šelmou v České republice. Odhaduje se, že na našem území žije 70 až 100 jedinců. Může se to zdát jako vysoké číslo, ale za

FOTO: TOMÁŠ KRAJČA

Relativně nejběžnější z velkých šelem je rys ostrovid.

ný z chlupů. Čerstvý trus má charakteristický pach.

Vlk obecný

Vlk je velmi přizpůsobivý druh. U nás se vlci vyskytují v rozsáhlých lesnatých oblastech, kde mohou najít dostatek klidu a úkrytu, ale v sousedním Německu mají svá teritoria také na pozemcích povrchových, hnědouhelných dolů nebo v aktivních vojenských prostorech.

Aktuálně se na našem území vyskytuje asi 10 až 15 vlků, přičemž minimálně 7 jedinců žije na území CHKO Kokořínsko – Máchův kraj. Zbytek jsou

jedinci, kteří se pohybují v pohraničních oblastech; na území České republiky se nachází část jejich teritoria nebo k nám náhodně zavítají. Z posledních let jsou záznamy o výskytu vlků v příhraničních Karpatech, v Jeseníkách, na Broumovsku, na Šluknovsku a na Šumavě.

Pobytové znaky vlka jsou snadno zaměnitelné s pobytovými znaky psů, z toho důvodu nelze přítomnost vlka určit na základě jedné stopy nebo krátké stopní dráhy. Prsty by sice měly být u vlka dál od sebe a měly by mít větší drápy, ale mnohdy záleží na podkladu a na způsobu, jak zvíře zrovna položilo

Stopa a trus vlka. Nahoře stopní dráha vlka.

FOTO: TOMÁŠ KRAJČA

FOTO: TOMÁŠ KRAJČA

FOTO: TOMÁŠ KRAJČA

Stopa a trus rysa.

FOTO: TOMÁŠ KRAJČA

nohu. Stopa vlka je dlouhá 8 až 14 cm a široká 8 až 10 cm. Při chůzi vlk klade zadní stopu do stopy přední. Šířka rozkroku je velmi malá, mnohdy 0 centimetrů. Zbytečně nevybočuje, ale jde rovně a většinou si snaží vybírat cestu tak, aby šetřil energii. Při běhu nebo chůzi do kopce však nemusí být stopy v regulérní jedné linii. Pokud jde více vlků, mnohdy jdou v jedné stopní dráze, takže nelze určit, kolik šlo zvířat, pokud se nerozdělí.

Podle samotných stop nelze stoprocentně určit, že se jedná o vlka, protože některé plemena psů mají podobnou chůzi jako vlci. Je třeba pracovat s dalšími znaky, jako je trus, stržená kořist, fotografie z fotopastí nebo přímé pozorování. V případě nálezu lidských stop vedoucí souběžně s „vlčí“ stopní dráhou nelze stopy považovat za vlčí.

Vlčí trus bývá šedivý, široký 2,5 centimetrů a více. Složený je převážně z chlupů a kousků kostí. V případě, že zvíře žralo čerstvé maso, je trus hnědý až černý a jsou v něm vidět zbytky rozloženého masa. Pro vlky je typické, že drtí kosti; mnohdy z jeho kořisti skoro nic nezbude.

Nemusím snad říkat, že vlci se akusticky projevují vytím. Je však nutno podotknout, že vlci nevyjí na měsíc, jak si mnoho lidí myslí, ale převážně v soumráčných hodinách, aby ukázali, kde je jejich teritorium, svolali jiné členy smečky nebo vábili partnera.

Medvěd hnědý

Medvěd je nejzávažněji se vyskytující velkou šelmou na našem území.

V posledních letech se jejich počet pohybuje v rozmezí 1 až 5 jedinců, což je dáno nedostatkem vhodného prostředí, migračními bariérami a pytláctvím. Vyskytuje se pouze v karpatských pohořích a územích, která na ně navazují, nejčastěji ve Slezských Beskydách a v CHKO Beskydy.

FOTO: TOMÁŠ KRAJČA

Spatřit vlka ve volné přírodě je neobvyklý zážitek.

Medvědi vyhledávají klidná místa, kde se mohou pást na trávě, krmit se na lesních plodech, oříšcích, bukvicích. V době dozrávání ovoce je můžeme potkat v sadech. Na podzim se medvědi mnohdy stahují do kukuřičných polí, kde najdou dostatek potravy a mají tam větší klid než v horách, kde je ruší turisté a sběrači lesních plodů.

O přítomnosti medvěda se často dovíme díky stopám, které připomínají větší stopy jezevce. Nachází se v nich 5 prstů vedle sebe, s dlouhými drápy. Přední stopa je dlouhá 10 až 12 cm, zatímco délka zadní stopy může být 17 až 30 cm. Zadní stopa trochu připomíná stopu lidskou. Šířka stop se pohybuje v rozmezí 10 až 20 cm.

Typickým pobytovým znakem medvědu jsou stromy s okusy. Medvědi často drápy strhávají kůru, často i nad výšku dospělého člověka. Škrábance jsou vedeny odshora dolů. Na stromech zba-

FOTO: TOMÁŠ KRAJČA

FOTO: TOMÁŠ KRAJČA

Stopa a trus medvěda.

vených kůry se občas nacházejí stopy po zubech. Na těchto stromech se medvědi často otírají, a proto je možné na nich najít i medvědí srst. Při snaze získat ovoce a ořechy medvědům mnohdy nedělá problém lámat dlouhé větve a stromy s tenkým kmenem.

Medvěd sice je šelma, ale 90 % jeho potravy v Evropě tvoří rostlinná strava. Jeho trus je často složený z neúplně stráveného ovoce, oříšků, bukvic, pecek nebo krovek brouků. Často v něm je možno najít obilí a kukuřici, kterými se medvěd přikrmuje na krmelištích připravovaných myslivci. Může připomínat kravské lejno, trus koně nebo divokého prasete. Na rozdíl od býložravců potrava není dostatečně strávená, a proto čerstvý trus často voní po ovoci a bylinkách, kterými se medvěd krmil.

Co se týče hlasových projevů, lidé

často za hlas medvědu považují troubleňí jelenů v říji. Ve skutečnosti se medvědi chovají velmi tiše a v případě rizika spíše vydávají zvuky připomínající funění a odfrkávání.

Co dělat při setkání s šelmami?

V případě vlka a rysa je velmi málo pravděpodobné, že by na člověka zaútočili (a to i v případě, kdy by jim snad bral mláďata z brlohu). Za posledních sto let není z Evropy znám doložitelný případ, že by divoký vlk nebo rys na člověka zaútočil.

Jinak je tomu v případě medvěda, u něhož k útokům na člověka občas dochází. Přesto mnohdy člověk projde 5 metrů od medvěda schovaného v křoví, aniž by to tušil. Je nutno si uvědomit, že lidé často na horách medvědy potkávají a nevědí o tom.

Pokud jste v oblasti, kde medvědi jsou, nepoužívejte žádné deodoranty a parfémů, protože medvědy lákají exotické vůně. Dávejte o sobě vědět broukáním, ťukáním turistických holí nebo rolničkou připevněnou na batohu. V momentě, kdy medvěd člověka zaregistruje, většinou se schová a vyleze, až člověk odejde. Psa mějte vždy na vodítku, protože pes může vběhnout do křoví a vyprovokovat tam schovaného medvěda.

Pokud už medvěda potkáte, klepněte o sebe hůlkami nebo o sobě dejte klidným hlasem vědět. Zachovejte klid. Nedělejte žádné prudké pohyby. Dělejte, že ho nevidíte a pomalu odcházejte z místa. Neutíkejte! Medvěd dokáže dlouho utíkat rychlostí 50 km/h. Kdyžtak mu na zemi nechte kousek oblečení nebo jídla, aby ho to zabavilo. V případě, že potkáte medvědice s mláďaty nebo samotná medvěďata, opatrně odejděte z místa a mláďata se nedotýkejte, protože matka bude své děti bránit.

Drtivá většina setkání s medvědem se odehraje bez jakéhokoli konfliktu. Z případů, kdy došlo k útoku medvěda na člověka, jednoznačně vyplývá, že čím se napadení méně bránili, tím byli méně poranění.

Bližší informace najdete na www.velkeselmy.cz a www.selmy.cz.

Autor je předsedou ČSOP CIESZYNIANKA, koordinátorem Vlčích hlídek. Kontakt: t.krajca@seznam.cz

Dne 21. února 2007 bylo na tiskové konferenci oficiálně oznámeno zahájení programu Blíž přírodě. A od tohoto dne, letos již desátým rokem, společnost NET4GAS pomáhá projektům, pro které právě motto „Blíž přírodě“ představuje významnou součást trvale udržitelného rozvoje.

FOTO: ARCHIV SMOP

Od tohoto dne je společnost NET4GAS zároveň generálním partnerem Českého svazu ochránců přírody.

Proč dárcovství?

Nedílnou součástí dobré reputace moderní firmy je odpovědné chování k místní komunitě, životnímu prostředí, zaměstnancům, akcionářům, dodavatelům a dalším partnerům. A nedílnou součástí konceptu společensky odpovědné firmy je i firemní dárcovství. Dárcovstvím může dát firma zřetelně najevo hodnoty, jež uznává. Žádná společnost nemůže zachránit celý svět nebo všechny oblasti, které pomoc potřebují. Výrobce optiky ale může poskytovat zdarma brýle chudým ve třetím světě (LensCrafters), IT společnosti věnují hardware a software neziskovým organizacím (IBM), výrobci automobilů zase speci-

FOTO: LUCIE MATULOVÁ

Již desátým rokem Blíž přírodě

álně upravené vozy pro handicapované (Škoda Auto) apod.

Proč ochrana přírody?

Společnost NET4GAS je výlučným provozovatelem přepravní soustavy pro zemní plyn v České republice a rozvíjí odpovědnou politiku ochrany přírody a životního prostředí s ohledem na současné a budoucí generace.

Při stavbě i provozu našich plynárenských zařízení musíme dbát na přísné ekologické normy. Technologie výstavby moderních potrubních linií usiluje o maximální omezení negativních vlivů na okolí a zajištění maximální bezpečnosti při stavbě i provozu. Pečlivě monitorujeme stav přírodního a životního prostředí před zahájením, v průběhu i po dokončení každé stavby. Po stavbě plynovodu zůstávají v krajině jen minimální stopy a režim v ochranném pásmu plynovodu neomezuje pěstitelské či chovatelské aktivity. V rámci oprav i výstavby používáme specializované technologie snižující dopady na životní prostředí. Navíc zemní plyn je ze všech neobnovitelných zdrojů ve vztahu k přírodě nejšetrnějším zdrojem energie.

Z tohoto principu vychází nejen naše zodpovědné podnikání, ale také naše dlouhodobá strategie firemního dárcovství a sponzoringu, realizovaná v rámci programu NET4GAS Blíž přírodě. Jsme jedním z největších firemních dárců v oblasti ochrany přírody v České republice.

FOTO: MIREK DVORSKY

Generální partner ČSOP

Generální partnerství Českého svazu ochránců přírody se od zahájení spolupráce v roce 2007 drží stále své jasné vize. Tou je představování zajímavých a cenných přírodních lokalit veřejnosti s důrazem na pochopení důvodů jejich ochrany. A to naučnou i zábavnou formou. Krédem programu je, že by se lidé neměli o přírodě dozvídat pouze zprostředkovaně, měli by ji navštěvovat a prožívat. Podporujeme nejen budování nových prvků, ale i jejich rekonstrukce, jelikož se potýkáme nejen se zubem času, ale leckdy i s vandalstvím. A jelikož si uvědomujeme, že věst děti a mládež k blízkému vztahu k přírodě

je v dnešní době čím dál složitější, stali jsme se v roce 2013 také partnerem celostátních přírodovědných soutěží Zlatý list a Ekologická olympiáda, pořádaných Sdružením mladých ochránců přírody ČSOP.

ČSOP v rámci programu NET4GAS Blíž přírodě zpřístupnil již 74 lokalit po celé České republice. Co na nich najdete? Celkem 424 informačních panelů, 73 laviček a posezení, 52 interaktivních herních prvků, 11 pozorovatelů živočichů, 10 povalových chodníků, 6 zastřešení studánek, 5 vyhlídek nebo panoramatických panelů, 5 pokladů geocaching, 3 bivačovací místa k přespaní. A samozřejmě nejen to. Hlavně

se můžete kochat krásou naší přírody, poznávat zajímavá místa, která by třeba jinak zůstala úplně zapomenutá, pozorovat rostliny a živočichy v jejich přirozeném prostředí a dozvědět se o nich více. Například, že se jedná o ohrožené druhy naší flóry a fauny, a je tedy potřeba je chránit.

Bez přírody by nebylo člověka. Je nám ctí ji společně s ochránci přírody citlivě zpřístupňovat veřejnosti a chránit. Vážíme si péče a úsilí ochránců přírody, bez nichž by program NET4GAS Blíž přírodě neměl naplnění. Tak se podívejte na stránky www.blizprirode.cz a vyrazte rovnou do přírody!

Zuzana Kučerová, NET4GAS

Stalo se ...

KOLÁŽ: EMA KOMÍNKOVÁ (KAT. 3-6 LET)

Je již tradicí, že součástí zimního kola Živé zahrady je malovací, případně i fotografická soutěž. I letos se sešla řada pěkných obrázků a fotografií. Malovaly se sýkory, fotografové měli za úkol vyfotit na krmítku co nejvíce různých druhů ptáků najednou. Jako nejlepší byly vyhodnoceny: v kategorii 3-6 let koláž

KRESBA: KRISTÝNA GÁBOROVÁ (KAT. 11-12 LET)

Emy Komínkové, v kategorii 7-8 let obrázek Nely Králové, která se odvážíla zpodobnit dokonce sýkoru v letu, v kategorii 9-10 let obrázek Šimona Stránského, v kategorii 11-12 let další letící sýkora, tentokrát od Kristýny Gáborové, v kategorii 13-16 let obrázek Hany Karlíkové a v kategorii fotografie snímek Jiřiny Borecké. Kompletní

FOTO: ARCHIV SMOIP

výsledky i všechny oceněné práce najdete na webu www.zivazahrada.cz.

- Na začátku roku 2016 vznikly z podnětu předsedy Sdružení mladých ochránců přírody ČSOP poradní orgány v oblasti soutěží ČSOP – tedy Rada Zlatého listu a Rada Ekologické olympiády. Rady budou v budoucnu řešit všechny zásadní otázky při přípravě i organizaci soutěží. Více o soutěžích, které jsou v současné době v plném proudu, naleznete na www.zlatylist.cz a www.ekolympiada.cz.

FOTO: RENATA VOTRUBOVÁ

- Významné ocenění, cenu města Velašské Meziříčí za rok 2015, získali za dlouhodobé působení v oblasti ekologie, ochrany přírody a environmentální výchovu dětí a mládeže manželé Jitka a Mirek Dvorští z ČSOP Javorníček. „Zatímco Jitka se více věnuje environmentální výchově, Mirek se zaměřuje na praktickou ochranu přírody. V roce 1990 založili oddíl mladých ochránců přírody FALCO, který společně vedou dodnes, tedy neuvěřitelných 26 let. Oddílem za ty roky prošli už stovky dětí z města a okolních vesnic, řadě z nich pomohli nasměrovat jejich životní cestu, nabídli jim dlouhodobé a smysluplné využití volného času a především formovali jejich pozitivní vztah k přírodě, k regionu a k lidem,“ píše se mimo jiné v oficiální tiskové zprávě.

- 25.-28. února 2016 proběhl další kurz první pomoci, a to opět v Ekocentru ZO ČSOP

Zvoneček ve Vraném nad Vltavou. ČSOP tak má 12 nových zdravotníků. Kurz na vysoké profesionální úrovni připravila stejně jako kurzy předešlé společnost ZDRSEM – kurzy první pomoci zážitkem.

FOTO: JAN MORAVEC

- 11.-12. března se uskutečnilo na Sluňákově u Olomouce tradiční setkání pozemkových spolků, zakončené exkurzí do Litovelského Pomoraví a prohlídkou technického zázemí pořádajícího spolku Sagittaria. V neděli 13. března na setkání navázala konference, představující veřejnosti v dopolední části problematiku pastvy jakožto managementového nástroje cenných přírodních lokalit, odpoledne pak projekty na ochranu a zejména obnovu

FOTO: JAN MORAVEC

mokřadních stanovišť. Byly prezentovány projekty pozemkových spolků i dalších subjektů, dopoledne zazněly dva příspěvky zahraniční (Norsko, Slovensko). Obou akcí se účastnili i kolegové z norské organizace Naturvernforbundet i Buskerud, kteří se pak zdrželi ještě další dva dny a seznámili se s činností některých pozemkových spolků na Moravě. Všechny tři aktivity byly podpořeny grantem z Islandu, Lichtenštejnska a Norska v rámci EHP fondů.

- Zatímco médií víří fámy o tom, že novela mysliveckého zákona chce lidem zakázat vstup do lesa, ČSOP v této souvislosti řešilo mnohem závažnější otázku. Snaží se odstranit rozpor mezi mysliveckým zákonem a zákonem na ochranu přírody

a krajiny, kdy člověk, který se přesně dle regulí v „ochranářské legislativě“ postará o zraněného volně žijícího živočicha, který je shodou okolností zvěř (což jsou například všichni dravci), dopouští se dle legislativy myslivecké de jure pytláctví (viz též článek v minulém čísle Krásy našeho domova o úrazech na silnicích). Jak vše dopadne, zatím není jisté.

FOTO: MARTIN LÍPA

- Pokračoval i další projekt podpořený grantem z Islandu, Lichtenštejnska a Norska v rámci EHP fondů, a to „Oživení starých odrůd ovocných dřevin“. Jeho asi nejviditelnějším výstupem během jara byla série tří seminářů, které se uskutečnily v polovině března. Veřejnosti zde byly představeny dva nové standardy péče o přírodu a krajinu zaměřené na zakládání výsadby a péči o ovocné stromy, záchranné sortimenty starých odrůd ovocných stromů, databáze starých odrůd a současný stav i perspektivy vývoje sítě genofondových ploch starých odrůd.
- Letos se spojila tradiční akce Uklidme svět s jejím mladším bratříčkem Uklidme Česko. Těžiště této společné uklízací aktivity bylo

FOTO: ARCHIV ČSOP

v sobotu 16. dubna, ale uklízelo se již i dříve a různé úklidy stále ještě probíhají. Celkově bylo do jarního kola přihlášeno více jak 1900 úklidů, výsledky se stále ještě zpracovávají. Druhý „oficiální termín“ bude na podzim, kdy probíhá mezinárodní „uklizení světa“. Přihlásit se k úklidům jako organizátor i jako dobrovolník můžete na webových stránkách www.uklidmecesko.cz (kam se dostanete i z původní, stále fungující adresy www.uklidmesvet.cz).

- V polovině dubna se uskutečnil v Domě ochránců přírody v Praze další tzv. „handicapový kurz“, tedy Odborný kurz pro získání osvědčení o odborné způsobilosti osoby odpovědné za péči o handicapovaná zvířata ve smyslu Vyhlášky MZe č. 22/2013 Sb., o vzdělávání na úseku ochrany zvířat proti týrání. Zkoušku úspěšně složilo dalších deset lidí, vesměs působících v současných záchranných stanicích Národní sítě.

FOTO: KATEŘINA LANDOVÁ

- Loni nově otevřená záchranná stanice Huslík se stala dějištěm hned dvou celostátních akcí. 16. února hostila valnou hromadu záchranných stanic, tedy zástupce záchranných stanic z celé republiky, které zde čekal odborný program i řešení administrativních problémů Národní sítě, na konci dubna pak tradiční setkání příznivců kampaně Zvěře v nouzi, kam byli tentokrát kromě dárců pozváni i zachránci zvířat, tedy lidé, kteří do stanic donesli nějaké zraněné zvíře a nechali na sebe kontakt. ☺

FOTO: JAN MORAVEC

ČSOP vydal ...

ČSOP Botič-Rokytky (botrok@centrum.cz)

- Příruční obrazový klíč hmyzu (Zdeněk Frühbauer) – další část unikátního ručně malovaného klíče, tentokrát věnovaného hmyzu.

ČSOP Ciconia

(ciconia.roudnice@centrum.cz, 732 149 330)

- Čáp bílý v okrese Strakonice (Stanislav Chvapil) – obsáhle publikace shrnující všechna dostupná historická i současná data o výskytu čápů na Strakonicku.

ČSOP Veronica

(veronica@veronica.cz, 542 422 750)

- Jak na přírodní zahradu (Helena Vlašínová, Mojmír Vlašín, Karla Vincencová) – příručka seznamující se základními principy přírodního zahradničení, přinášející řadu užitečných rad a návodů; publikaci lze zdarma stáhnout (po zadání e-mailové adresy) na www.veronica.cz/dokumenty/jak_na_prirodni_zahradu.pdf.

(v přehledu nejsou zahrnuta periodika, pohlednice, plakáty a další propagační tiskoviny)

Zemřela Marie Pechancová

Ve věku 83 let zemřela zakládající členka ČSOP v České Třebové paní Marie Pechancová. Celý život zasvětila práci pro přírodu a semkla kolem sebe velkou skupinu lidí, kterou nakazila svým krásným vztahem k přírodě i lidem. Vytvořila svým jménem a neutuchající činností legendu, kterou následují generace ochránců přírody a zájemců o ekologickou výchovu.

Paní Mgr. Marie Pechancová se narodila v r. 1932. Byla oblíbenou a uznávanou profesorkou přírodopisu na gymnáziu v České Třebové. Před 36 lety zakládala první základní organizaci ČSOP v České Třebové, která byla zároveň první organizací v okrese Ústí nad Orlicí. Po celou dobu byla aktivním členem této organizace a její dlouholetou předsedkyní. Podporovala a sdružovala také ostatní organizace ČSOP okresu Ústí nad Orlicí, kde je dnes několik aktivních ZO ČSOP. To je zásluhou paní

Marie Pechancové, která nejenom v kritickém období po roce 1989 dovedla ZO podpořit a udržet v aktivní činnosti především v oblasti environmentální výchovy.

Aktivně se účastnila všech akcí ČSOP v okrese Ústí nad Orlicí, byla odbornou poradkyní na okresních kolech biologické olympiády, vedla další soutěže studentů, podílela se na výsadbě zeleně, vyhlašování chráněných území, budování naučných stezek, organizování ochrannářských výstav, zabývala se ochranou ptactva... – jsou to stovky akcí a aktivit a její stopa je v tomto ohledu nesmazatelná.

Vedla vydávání regionálního Zpravodaje ČSOP a napsala do něj podstatnou část odborných příspěvků. Byla odbornou poradkyní členům své domovské organizace ZO ČSOP Zlatá studánka v České Třebové a vykonávala funkci předsedkyně Regionálního sdružení základních organizací v Ústí nad Orlicí. Spolupracovala s pracovníky státní správy a samosprávy v oblasti životního prostředí, účastnila se práce krajských komisí environmentální výchovy a pomáhala s přípravou nových projektů.

Paní Marie Pechancová byla vzorem venkovských vzdělavců v tom nejlepší smyslu slova, skromných a pracovitých lidí, kteří jsou tahouny svého okolí, kteří neočekávají slávu a popularitu, ale kteří si zaslouží jako nikdo jiný vzpomínku jako ocenění své celoživotní práce.

S úctou Jiří Bureš
(koordinátor environmentální výchovy Pardubického kraje)

Jan Buchar – ochránce přírody

Když koncem loňského roku zemřel ve věku 83 let profesor Jan Buchar (18. února 1932 – 17. listopadu 2015), většina nekrológů a komentářů se zaměřila na jeho vědeckou činnost. Pochopitelně, jeho stopa v (nejen) české zoologii, ať již šlo o bezmála průkopnickou činnost na poli arachnologie, více než stovku publikovaných vědeckých prací, několik oblíbených populárně vědeckých knih, které přivedly k pavoukům mnohé nové zájemce, či třeba zavedení síťového mapování, byla nepřehlédnutelná.

Již méně se připomínaly jeho aktivity v ochraně přírody. Profesor Buchar byl přitom zakládajícím členem Českého svazu ochránců přírody. Po větší část 80. let působil v Ústředním výboru ČSOP a hned zjara roku 1981 založil základní organizaci ve své domovské Kamenici

FOTO: JAN JURÁČKA

u Prahy, v jejímž čele celých deset let její činnosti stál. V roli ochránce přírody se věnoval zejména mimolesní zeleni. Jeho vzpomínka, jak k tomu přišel, je věru úsměvná – když po vzniku ČSOP navazovali spolupráci s nejrůznějšími partnery v obci, přišel i na místní národní výbor. A tam ho hned požádali, zda by pro ně mohl posuzovat žádosti o kácení dřevin, když je z té Přírodovědné fakulty. To, že je zoolog, zjevně nikomu nevadilo. Tak se do toho pustil s vervou sobě vlastní a podařilo se mu zachránit řadu

krásných stromů před zbytečným pokácením (z nichž mnoho pak padlo v 90. letech). Když jsem měl tu čest povídat si s ním zhruba rok před jeho smrtí právě o historii ČSOP, vzpomínal i na další aktivity jejich základní organizace. Ať již to byly výsadby stromů za každé narozené dítě v obci, pořádání přírodovědných soutěží pro žáky místní školy, mapování lesních mravenců v rámci celostátní Akce Formica (taktéž s dětmi) či čištění potoků a studánek. Po rozpadu místní organizace (který nesl zřejmě dost těžce: „lidi měli najednou úplně jiné zájmy,“ povzdechl si hořce a netajil se zklamáním, že tlak na zástavbu pozemků v Kamenici byl začátkem 90. let tak obrovský, že mu v podstatě nešlo bránit) kontakt s ČSOP ztratil a věnoval se jiným aktivitám. Informaci, že Svaz stále žije a co vše dnes dělá, však přijal s velkou radostí.

Jan Moravec

Podpořte, prosím, naše sbírky.

Děkujeme! Český svaz ochránců přírody

Místo
pro
přírodu

www.mistoproprrodu.cz
číslo účtu 999922/0800

www.zvirevnouzi.cz
číslo účtu 33553322/0800

ZVÍŘE
V nouzi

Blíž přírodě

Pojďte s námi do přírody!

- Navštivte přírodně cenné lokality po celé České republice.
- Vydejte se s námi pěšky, na kole či s kočárky na naučné stezky.
- Sledujte rostliny a živočichy z vyhlídek a pozorovatelyn.
- Objevte s námi orchidejové louky, pralesy a památné stromy.
- Podívejte se do nitra obnovených rašelinišť a mokřadních luk.
- Vyberte si lokalitu na www.blizprirode.cz a vyrazte s NET4GAS a ČSOP do přírody!

Rozvíjíme společensky odpovědnou politiku ochrany přírody s ohledem na současné a budoucí generace a jsme jedním z největších firemních dárců v oblasti ochrany přírody v České republice.

www.blizprirode.cz